

Spis Treści

ROZDZIAŁ I	3
OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO	3
ROZDZIAŁ II	6
AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO - GOSPODARCZA NA OBSZARZE SANDOMIERZA	6
CZĘŚĆ 1	6
I. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA	6
1. LUDNOŚĆ	8
2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	9
3. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE	11
4. RZEŻBA TERENU	12
5. KLIMAT	13
6. GLEBY	15
7. ŚWIAT ROŚLINNY I ZWIERZĘCY	17
8. DZIEDZICTWO KULTUROWE I TURYSTYKA	18
II ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	26
1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA NATURALNEGO	26
III. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	28
1. DROGI	29
2. SIEĆ WODOCIĄGOWA	31
3. SIEĆ ENERGETYCZNA	35
4. SIEĆ KANALIZACYJNA	35
5. OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW	37
6. SKŁADOWANIE ODPADÓW	42
7. WŁASNOŚĆ NIERUCHOMOŚCI	42
8. OBIEKTY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	43
IV. IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW	46
1. PROBLEMY PRZYRODNICZE I EKOLOGICZNE	46

2. PROBLEMY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	50
3. PROBLEMY ZWIĄZANE Z INFRASTRUKTURĄ TECHNICZNĄ	51
CZĘŚĆ 2	54
GOSPODARKA	54
1. ILOŚĆ OSÓB PRACUJĄCYCH W DANYCH SEKTORACH	54
2. POZIOM BEZROBOCIA	55
3. SYTUACJA NA RYNKU PRACY	57
CZĘŚĆ 3	59
STREFA SPOŁECZNA	59
1. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA TERENU	59
2. STRUKTURA ZATRUDNIENIA LUDNOŚCI	62
3. ASPEKTY EKONOMICZNE	64
4. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA	66
ROZDZIAŁ III	67
1. ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTUACJI NA DANYM OBSZARZE	67
• Identyfikacja Słabych i Mocnych Stron Gminy Sandomierz	69
2. POŁOŻENIE, ŚRODOWISKO NATURALNE	69
3. SZANSE ROZWOJU GMINY	74
4. ZAGROŻENIA ROZWOJU GMINY	75
5. LISTA ZADAŃ	76
6. SYSTEM WDRAŻANIA	79
7. SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ	81
SPIS TABEL	85
SPIS MAP	85
SPIS WYKRESÓW	85

ROZDZIAŁ I

OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

Plan Rozwoju Lokalnego jest kompleksowym dokumentem określającym strategię społeczno – gospodarczą Miasta Sandomierz na lata 2004 - 2006, a także wskazuje planowane działania w latach 2007 – 2013.

Dokument został przygotowany na podstawie Strategii Rozwoju Gospodarczego Miasta Sandomierza i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy. Przy formułowaniu założeń Planu Rozwoju Lokalnego miasta Sandomierza szczególna uwaga zwrócona została na zapewnienie spójności planu z celami programów rządowych integracji Polski z Unią Europejską, takich jak: Narodowy Plan Rozwoju i Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego. Równolegle zapewniono zgodność tego dokumentu z celami zawartymi w Strategii Rozwoju Gospodarczego Województwa Świętokrzyskiego i Strategii Rozwoju Powiatu Sandomierskiego. Dzięki tej spójności planowane działania na rzecz rozwoju Sandomierza wpisują się w szerszy kontekst działań na rzecz rozwoju powiatu sandomierskiego, województwa świętokrzyskiego oraz integracji Polski z Unią Europejską.

Plan Rozwoju Lokalnego przedstawia sytuację społeczno - ekonomiczną miasta, formułuje cele i zawiera opis strategii zmierzającej do osiągnięcia rozwoju społecznego i gospodarczego. Szacuje spodziewane efekty planowanych interwencji i wpływ na przebieg procesów rozwojowych, wskazuje kierunki zaangażowania środków funduszy strukturalnych i środków własnych gminy.

Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Sandomierza jest planem strategicznym rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Podobnie jak Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy, które wyznacza kierunki zagospodarowania przestrzennego miasta, plan wyznacza kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego miasta w długoterminowej perspektywie. Jego wdrażanie wymagać będzie rozwinięcia wyznaczonych kierunków w postaci stosownych programów i planów operacyjnych, a ostatecznie w postaci kolejnych budżetów miasta.

Plan Rozwoju Lokalnego 2004 – 2006 będzie służył jako punkt odniesienia dla działań o charakterze rozwojowym, podejmowanych wyłącznie

z zasobów środków własnych, jak również pozwoli określić wysokość interwencji z funduszy unijnych.

Przygotowanie Planu Rozwoju Lokalnego poprzedził proces konsultacji społecznych. Projekt był przedmiotem dyskusji komisji Rady Miasta. Jest to więc efekt wspólnej dyskusji różnych środowisk na temat kierunków rozwoju miasta. Umożliwiła ona uzgodnienie i przyjęcie wspólnego stanowiska w kwestii wizji przyszłości oraz priorytetów rozwoju miasta. Sandomierz powinien być ośrodkiem nowoczesnego przemysłu i nauki oraz dbałości o dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne. To także ośrodek aktywny w dziedzinie rozwoju współpracy z innymi regionami. Priorytety rozwoju miasta wyznaczone zostały w oparciu o analizę mocnych i słabych stron miasta oraz szans i zagrożeń dla jego rozwoju. Zapewnienie trwałych fundamentów rozwoju miasta wymaga wzmocnienia potencjału rozwojowego miasta, w szczególności w obszarze poprawy dostępności komunikacyjnej, ochrony środowiska, ochrony dziedzictwa kulturowego, co przyczyni się do wzrostu atrakcyjności gospodarczej miasta. Ważnym priorytetem w rozwoju miasta jest rozwój lokalnej gospodarki. W obszarze tym ważnymi działaniami są: rozwój przedsiębiorczości, turystyki, rekreacji, innowacyjności oraz pozyskiwanie nowych inwestycji. Wzmocnienie potencjału rozwojowego miasta oraz rozwój lokalnej gospodarki tworzą warunki do stałej poprawy jakości życia mieszkańców. Priorytet ten obejmuje przede wszystkim podnoszenie poziomu kształcenia i wychowania, zapewnienie wymaganego bezpieczeństwa socjalnego, tworzenie warunków do realizacji budownictwa mieszkaniowego, poprawa bezpieczeństwa publicznego oraz tworzenie warunków do rozwoju kultury.

Skuteczność realizacji planu rozwoju Sandomierza zależy nie tylko od działań podejmowanych przez samorząd miasta. Dokument ten bowiem obejmuje swoim zakresem szerokie spektrum działań, które w wielu przypadkach wykraczają poza zakres tzw. zadań własnych gminy. W tych przypadkach samorząd miasta Sandomierza pełnić będzie rolę pomocniczą, współpracując z instytucjami i jednostkami bezpośrednio odpowiedzialnymi za realizację zadań ważnych dla rozwoju miasta. Dobra współpraca wszystkich środowisk i instytucji jest zatem kluczem do sukcesu wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego Sandomierza.

ROZDZIAŁ II

**AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO - GOSPODARCZA NA
OBSZARZE SANDOMIERZA**

CZĘŚĆ 1

I. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA

Mapa 1. Lokalizacja Sandomierza.

Sandomierz położony jest na Wyżynie Kielecko-Sandomierskiej. Jest miastem powiatowym położonym na obrzeżach województwa świętokrzyskiego, bezpośrednio graniczy z województwem podkarpackim, zaś powiat sandomierski, którego stolicą jest Sandomierz sąsiaduje z województwem lubelskim i podkarpackim. Sąsiaduje z gminami: Dwikozy, Wilczyce, Obrazów, Samborzec z powiatu sandomierskiego, Gorzycami z powiatu ziemskiego tarnobrzeskiego i miastem Tarnobrzeg. Sandomierz jest stolicą diecezji sandomierskiej, erygowanej w 1818 roku.

Miasto zajmuje obszar 28,32 km², co stanowi ok.. 4,2 % powierzchni powiatu.

1. LUDNOŚĆ**Tabela 1. Statystyka stałych mieszkańców według wieku i płci***

wiek	płeć	liczba	wiek	płeć	liczba
0-2	M	276	16-17	M	416
	K	262		K	387
3	M	122	18	M	199
	K	107		K	182
4-5	M	257	19-65	M	8147
	K	232		K	
6	M	122	19-60	M	8447
	K	129		K	
7	M	116	pow.65	M	1170
	K	128		K	
8-12	M	770	pow. 60	K	2567
	K	794		K	
13-15	M	571	Razem	M	12166
	K	583		K	13818

* Dane na dzień 17. 06. 2004r.

Ogólna liczba mieszkańców Sandomierza wynosi 25 984 osób, w tym 12 166 mężczyzn i 13 818 kobiet. Gęstość zaludnienia wynosi 918 osób/km², przy 127 osobach/km² w powiecie.

Według danych GUS, w 2002 r. pracowało 7342 osoby (28,8 % populacji), najwięcej w przemyśle (27,0%), ochronie zdrowia i opiece społecznej (19,0%), edukacji (11,9%), handlu (11,7%).

2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Sandomierz leży na dwóch typach krajobrazu:

- ✓ wysoczyźnie brzeżnej Wyżyny Sandomierskiej, o urozmaiconej rzeźbie, szczególnie w strefie krawędziowej, pokrytej wąwozami lessowymi, podatnymi na erozję i wytworzonymi czarnoziemami, stanowiącymi siedliska roślinności grądu i dąbrowy świetlistej,
- ✓ dolinie Wisły, wypełnionej osadami rzecznyymi i wytworzonymi z nich glebami madowymi, stanowiących siedliska roślinności lasów łęgowych.

Obniżenie wypełniają osady czwartorzędowe – rzeczne, kilkunastometrowej grubości, tworząc płaską, monotonną powierzchnię, o wysokościach bezwzględnych 143– 148 m.

Wysoczyzna lessowa obniża się tarasowo na różnych wysokościach w kierunku południowym, aż urywa się raptownie stromą, wysoką skarpą. Krawędź jest rozcięta licznymi, starymi dolinami plejstocénskimi i młodszymi holocénskimi wąwozami. Obszar ten jest ciągle narażony na procesy erozyjne pogłębiania i rozszerzania dolin, wąwozów.

Dolina Wisły jest monotonna, urozmaicona jedynie zagłębieniami starorzeczy, podmokła, ale rzadko wypełniona wodą. To ukształtowanie terenu u stóp tarasu (podskarpie) ulega ciągłemu zanikowi, co powoduje ciągle przeobrażenia rzeźby terenu.

Bezpośrednio przy granicy miasta ustanowiono rezerwat geologiczno-przyrodniczy „Góry Pieprzowe”, na terenie miasta użytek ekologiczny „Kamień Plebański” oraz indywidualne pomniki przyrody. Do najwyższych form ochrony zasobów przyrody występujących na obszarze miasta należy rezerwat „Góry Pieprzowe”. Rezerwat ten utworzony został Rozporządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 19 kwietnia 1979 roku. Teren rezerwatu przyrody o pow. 18,01 ha położony jest w całości we wsi Kamień Łukawski w gminie Dwikozy (bezpośrednio przylega do granic Miasta Sandomierza). Rezerwat stanowi naturalne odsłonięcie utworów kambryjskich łupków, w postaci ścian, osuwisk i rozpadlin. Cały teren ma urozmaiconą rzeźbę z licznymi skarpami, wąwozami erozyjnymi i stromymi uskokami. Na terenach pokrytych występują żyzne gleby lessowe brunatne, typu pyłu gliniastego. Specyficzne warunki klimatyczne, wodne i glebowe sprawiają, że roślinność tego obszaru jest bardzo zróżnicowana w stosunku do otaczających terenów. Na terenie rezerwatu odnotowano 397 gatunków roślin. Występują gatunki chronione, rzadkie, a nawet endemiczne dla Gór Pieprzowych. W rezerwacie geologiczno – przyrodniczym Góry Pieprzowe ochronie obok skał podlegają rośliny, w tym stepowa wisienka karłowata, trawa ostnica oraz okazy kilkunastu gatunków dzikich róż. W starorzeczu występuje kotewka-orzech wodny, przedstawiciel roślinności wodnej. Zarośla reprezentują krzewy kserotermiczne oraz tarnina. Ze specyficznych zarośli spotyka się wierzby korkowe – niskie i ścielące oraz robinie.

Na terenie Sandomierza indywidualną ochroną objęto w formie pomników przyrody 14 obiektów (lipy drobnolistne, wiąz, klony, dęby szypułkowe i jesiony). Zlokalizowane są one w szczególności w Wąwozie Królowej Jadwigi, przy kościołach św. Jakuba i św. Pawła, przy szpitalu, przy ODR oraz w parku Piszczelu.

3. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Sandomierz położony jest na Wyżynie Kielecko – Sandomierskiej. Jest to miasto powiatowe. Stanowi część województwa świętokrzyskiego (leży na jego obrzeżach). Sandomierz bezpośrednio graniczy z województwem podkarpackim (graniczące z gminą Gorzyce, miastem Tarnobrzeg), zaś powiat sandomierski, którego stolicą jest Sandomierz sąsiaduje z województwem lubelskim, a także z województwem podkarpackim. Sandomierz oddalony jest od większych aglomeracji średnio od 100 - 200 km. Od Kielc ok. 100 km, od Warszawy o ok. 240 km, od Krakowa o ok. 170 km, od Rzeszowa o ok. 100 km. W odległości około 170 km, w Medyce, znajduje się przejście graniczne z Ukrainą. Miasto zajmuje 2832 ha, co stanowi 4,2 % powierzchni powiatu.

Obszar miasta Sandomierza znajduje się w obrębie niezależnych od siebie systemów przyrodniczych, ujawniających się przede wszystkim w budowie geologicznej i rzeźbie terenu, w skrajnie różnych stosunkach wodnych.

Północna część miasta leży w brzeżnej strefie mezoregionu Wyżyny Sandomierskiej. Wyżyna ta stanowi geologiczne przedłużenie Gór Świętokrzyskich. Wyżyna wznosi się na wysokości około 200 – 300 m n.p.m., a na wschodzie opada stromą krawędzią ku dolinie Wisły. Rzeźbotwórcze procesy erozyjne lessowej krawędzi zabudowań Starego Miasta doprowadziły do powstania niezwykle atrakcyjnego krajobrazu. Wobec silnej presji budowlanej, zwłaszcza w ostatnich latach, wartości te podlegają coraz silniejszej degradacji.

Część południowa miasta leży w obrębie mezoregionu Niziny Nadwiślańskiej sąsiadującej od południa z mezoregionem Równiny Tarnobrzskiej. Oba te mezoregiony stanowią północną część większej jednostki fizyczno – geograficznej makroregionu Kotliny Sandomierskiej. Obniżenie tektoniczne, jakim jest ten obszar, wypełniają czwartorzędowe osady rzeczne, o miąższości dochodzącej do kilkunastu metrów, tworząc płaską monotonną krajobrazową powierzchnię, wyniesioną na wysokość 143 – 148 m n.p.m., (w granicach miasta). Pod utworami rzecznyymi zalegają osady miocénskie z bogatymi złożami siarki

w okolicy Tarnobrzega. Ich intensywna eksploatacja w latach 70- tych, wraz z towarzyszącym rozwojem przemysłu i urbanizacji spowodowała silną degradację środowiska przyrodniczego i zakwalifikowanie tego regionu do obszarów tzw. ekologicznego zagrożenia.

4. RZEŻBA TERENU

W granicach miasta Sandomierza znalazły się fragmenty dużych jednostek geologiczno- strukturalnych:

- ✓ Gór Świętokrzyskich;
- ✓ Zapadliska Przedkarpackiego;

Wschodni fragment **Gór Świętokrzyskich** obejmuje część wschodniego przedłużenia jednostki łysogórskiej, reprezentowanej przez osady kambru środkowego wykształcone jako ciemne łupki ilaste, łupki kwarcytowo- mikowe oraz bardzo charakterystyczne czarne łupki alunowe z trybitami. Wschodnie tych skał ukazują się w skarpie doliny Wisły na terenie Gór Pieprzowych, które swoją interesującą rzeźbę zawdzięczają specyficznym formom wietrzenia tych bogatych w siarczki żelaza łupków.

Zapadlisko Przedkarpackie obejmuje obszar ograniczony zasięgiem występowania morskich osadów miocenu. Miocen reprezentowany jest przez piaski kwarcowo - glaukonitowe, wapienie litotamniowe, ily łupkowe, zlepieńce, wapienie detrytyczne, wapienie rafowe i serpulowe. Czwartorzęd na całym obszarze wykształcony jest w postaci lessów, pasków i mulków rzecznych, piasków eolicznych, mad poziomu nad zalewowego, piasków i mulków rzecznych tarasu zalewowego i mulków.

5. KLIMAT

Teren Sandomierza i okolic jest obszarem ciepłym. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi około 8 (stopni Celsjusza), średnia temperatura najcieplejszego miesiąca wynosi około 18 (stopni Celsjusza), zaś najchłodniejszego 2.7 (stopni Celsjusza). Średnie roczne sumy opadów mieszczą się w granicach 550 – 600 mm, większe są zwykle w letnim okresie. Przeważają słabe i łagodne wiatry głównie z kierunku zachodniego. Urozmaicona rzeźba wyżyny ma wpływ także na kształtowanie klimatu lokalnego, czyli warunków panujących na przykład w głęboko wciętych dolinach, czy też różnica w nagrzewaniu różnie nachylonych powierzchni stoków. Częstym zjawiskiem jest inwersja termiczna, odznaczająca się znacznym spadkiem temperatur.

Na terenie miasta zlokalizowana jest stacja meteorologiczna, której wskazania i pomiary szczegółowo charakteryzują klimat Sandomierza.

Charakterystyka lokalizacyjna stacji meteorologicznej w Sandomierzu:

- ✓ współrzędne geograficzne: szer. geogr. Płn. 50° 42' i dl. geogr. wsch. 21° 03';
- ✓ wysokość stacji n.p.m. 217 m;
- ✓ wysokość wiatromierza nad gruntem - 15 m;

**Tabela 2. Procentowy udział poszczególnych kierunków wiatru-
stacja meteorologiczna Sandomierz**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
NNE	ENE	E	ESE	SSE	S	SSW	WSW	W	WN	NN	N
									W	W	

6,15	6,04	7,55	10,20	6,72	6,39	9,78	12,63	10,56	7,49	9,57	6,90
------	------	------	-------	------	------	------	-------	-------	------	------	------

Tabela 3. Procentowy udział częstości poszczególnych prędkości wiatru - stacja meteorologiczna Sandomierz

1 m/s	2 m/s	3 m/s	4 m/s	5 m/s	6 m/s	7 m/s	8 m/s	9 m/s	10m/s	11 m/s
11,38	19,61	22,12	16,56	14,05	6,73	4,21	2,49	1,02	1,34	0,49

Jak wynika z danych dla stacji meteorologicznej, w Sandomierzu dominującymi kierunkami wiatrów są wiatry południowo - zachodnie i zachodnie 23,2 %, rzadziej południowo- wschodnie i wschodnie 17,8 %.

Najrzadziej występują północno- wschodnie.

Najczęstsza prędkość wiatru (22,12% w roku), wynosi 3 m/s, a w przedziale prędkości od 0 do 5 m/s mieści się 83,7 %.

Tabela 4. Średnie miesięczne temperatury powietrza i miesięczne sumy opadów

Stacja Sandomierz (217 m. n.p.m.)													
Średnie miesięczne temperatury powietrza atmosferycznego (°C)													
lata/ m-ce	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Śr./ Σ
2001	-0,9	-0,6	2,9	8,6	14,7	15,2	20,1	19,2	12,1	11,0	1,9	-5,4	8,2
2002	-1,4	3,5	5,1	8,8	17,1	17,4	21,0	20,2	13,1	7,3	5,0	-6,1	9,3
Miesięczne sumy opadów atmosferycznych (mm)													
2001	36	13	50	72	34	85	188	56	92	11	27	15	679
2002	13	26	20	35	46	77	83	36	39	85	19	10	489

Jak wynika z obserwacji, najcieplejszym miesiącem jest lipiec z temperaturą przekraczającą 20°C, a najzimniejszym miesiącem jest grudzień

z temperaturami poniżej -5°C . Średnia roczna temperatura powietrza w Sandomierzu waha się między 7 a 9°C .

Największe opady występują w lipcu (od 80 mm w latach suchych do 190 mm w latach mokrych). Najbardziej suchą porą roku jest zima (XII- II), kiedy suma opadów waha się między 49 a 64 mm słupa wody. Średnie roczne opady wahają się między 490 a 700 mm, przy średniej wieloletniej na poziomie 550 mm.

6. GLEBY

Na głębokich lessach wysoczyzny wytworzyły się urodzajne gleby brunatne, czarnoziemy właściwe należące do najlepszych gleb w Polsce. Na tarasie zalewowym przeważają również dość urodzajne gleby madowe. Grunty orne w przewadze przydatności rolniczej zajęte są pod uprawy sadownicze. Użytki zielone w przewadze dobrej i średniej wartości występują wyłącznie w dolinie Wisły.

Obszar miasta leży w obrębie mezoregionów:

- ✓ Wyżyny Sandomierskiej;
- ✓ Niziny Nadwiślańskiej;
- ✓ Równiny Tarnobrzесkiej

Wyżynę Sandomierską pokrywają urodzajne gleby nalessowe należące do klasy brunatnoziemów (lessowych gleb brunatnych), a miejscami do czarnoziemów (najlepsze odmiany czarnych ziem i mad), zaliczonych do I i II klasy bonitacyjnej gruntów (kompleks pszenny bardzo dobry).

Równina Tarnobrzесka zbudowana jest z mad holoceniskich, pokryta glebami brunatnymi i bielcowymi zaliczanymi do III a i III b klasy bonitacyjnej (kompleks pszenny dobry).

Nizina Nadwiślańska pokryta jest przez czwartorzędowe osady rzeczne (piaszczyste), na których wykształciły się gleby piaszczyste klasy bonitacyjnej IV b i V stwarzające warunki do siedlisk lęgowych i łąk.

Lessy i mady zaliczane są do najwyższych klas bonitacyjnych. Gleby klas I-III obejmują 1433 ha, co stanowi 86,3% użytków rolnych, klasy IV obejmują 202 ha, co stanowi 12,2%, a klas V, VI i VIz-26 ha, co odpowiada 1,5%.

Użytkowanie rolnicze terenu

Tereny rolnicze miasta z tytułu wysokiej jakości gleb i ciepłego klimatu nadają się do intensywnych upraw warzywnych i sadowniczych. Znalazło to odbicie w uznaniu Sandomierszczyzny za zagłębie sadownicze.

Grunty orne i sady zajmują 94,4 % gleb klas I-III, w klasie IV jest 5,3%, a reszta w klasach V i VI. Grunty w rolniczym użytkowaniu stanowią około 59% powierzchni miasta i są rozmieszczone głównie na obrzeżach. Kompleksy rolnicze występują głównie w części północnej – dzielnice Mokoszyn, Chwałki, Rzeczyca. Zwarte zespoły sadów znajdują się głównie na zachodnich obrzeżach. W dolinach Wisły i Trześniówki położone są łąki i pastwiska.

Wg danych Urzędu Miasta w roku 2003 rozkład i sposób wykorzystania powierzchni Sandomierza przedstawiał się następująco:

- użytki rolne – 1661 ha,
- lasy i grunty leśne - 0 ha,
- wody i rozlewiska wodne – 99 ha,
- pozostałe grunty – 1072 ha.

Powierzchnia całkowita – 2832 ha.

Na łączną powierzchnię gruntów rolnych składają się:

- grunty orne – 1045 ha, co stanowi 63 %,
- sady – 345 ha, tj. 21 %,
- łąki – 88 ha, tj. 5 %,
- pastwiska – 183 ha, tj. 11 %.

Z całkowitej wielkości użytków rolnych 91 % należy do sektora prywatnego.

Na użytkach tych funkcjonuje 943 gospodarstw rolnych.

7. ŚWIAT ROŚLINNY I ZWIERZĘCY

Większe skupiska zieleni wysokiej, drzewostanu liściastego na siedlisku gradu, występują w wąwozach oraz w dolinie Wisły, w międzywalu w postaci lasu, krzewów i zarośli łęgowych. Pozostały obszar międzywala doliny Wisły i Trześniówki wypełniają łąki na siedliskach zalewanych i przysychających. Pasmowo wzdłuż koryt rzecznych występują zarośla łozowe i wikliny nadrzeczne.

Roślinność w postaci zieleni urządzonej nie zajmuje dużych powierzchni, tworząc izolowane wyspy wśród zabudowy. Większe powierzchnie zajmują ogrody działkowe zwłaszcza dwa zwarte kompleksy zlokalizowane na tarasie zabudowy po obu stronach Wisły. Największe powierzchnie zieleni wysokiej tworzą sady, podkreślając walory krajobrazowe terenu.

Szata roślinna, zwłaszcza porastająca wysoczyznę, oprócz oczywistych funkcji klimatycznych i biologicznych, wpływających na podniesienie ogólnych standardów ekologicznych i poprawę jakości życia, pełni tutaj bardzo ważne funkcje: ochronne, glebowe i wodochronne. Polegają one na utrwalaniu, zarówno struktury podłoża, jak i elementów rzeźby (skarpy, krawędzie, wąwozy), łatwo podlegających procesom erozyjnym.

Szczególnie ważną rolę odgrywają rozległe uprawy sadownicze, które ograniczają intensywność i częstotliwość ingerencji w podłoże. Zlokalizowane na zboczach o spadkach przekraczających 8 % blokują intensywność erozji wodnej, a zlokalizowane na wododziałach zabezpieczają przed erozją wietrzną i wpływają na poprawę stosunków wodnych w glebie.

Mała lesistość terenów miasta powoduje, że świat zwierzęcy nie jest licznie reprezentowany. Okolice Gminy znajdują się w regionie przejściowym pomiędzy fauną północno – wschodnio - europejską, a środkowo-europejską. Przejawia się to występowaniem ras czystych i przejściowych, należących do dwu przeciwstawnych zasięgów fauny. Można więc wymienić żyjące tu jelenie, sarny, dziki, lisy i rzadziej borsuki oraz z mniejszych zwierząt: wiewiórkę, łasicę. Z płazów należy wyszczególnić: rzekotkę trawną i moczarową, ropuchę zieloną i zwyczajną;

z gadów: jaszczurkę zwinkę, padalca, zaskrońca. Gnieźdzą się tu także liczne ptaki: sójki, dzięcioły, drozdy, kosy, sikory, itp. W zbiornikach wodnych występują pospolite ryby: płoć, ukleje, leszcze, okonie, liny i inne. Poza wymienionymi można spotkać inne gatunki chronione występujące tutaj sezonowo.

8. DZIEDZICTWO KULTUROWE I TURYSTYKA

Sandomierz zaliczany jest do najcenniejszych, historycznych zespołów urbanistyczno-krajobrazowych w Polsce. Krajobrazowe wartości Sandomierza, charakteryzują się m.in. tym, że zabytkowa część miasta usytuowana jest na wysokiej skarpie, co powoduje, że jest ona widoczna z dużej perspektywy od południa i wschodu. Takie położenie jest wielkim atutem, ale i jednym z głównym problemów Sandomierza. Ze względu na hydro-geologiczne warunki sandomierskiego wzgórza może stać się przyczyną poważnych katastrof geologicznych. Tiksotropowe właściwości lessu, z którego zbudowana jest skarpa, polegające na jego uplastycznianiu się pod wpływem wilgoci, powodują jego „płynięcie” i ruchy podłoża określane mianem „przygotowawczych do osuwiska”. Powstające w ten sposób jamy i zapadliska zagrażają nie tylko poszczególnym budynkom, ale całej Sandomierskiej Starówce – wpisane w całości do rejestru zabytków. W latach 70-tych prowadzone były na wielką skalę prace zabezpieczające, jednak prowadzone w ostatnich latach badania geodezyjne z zastosowaniem technologii GPS pokazują, że problem istnieje nadal. Ekspozycję krajobrazową miasta wzbogacają obiekty historyczne spełniające rolę widokowych dominant architektonicznych.

Mapa 2. Lokalizacja zabytków Sandomierza

Ważniejsze zabytki

1. Kościół św. Jakuba i Klasztor Dominikanów
2. Bazylika Katedralna p.w. NMP
3. Ratusz
4. Dom Długosza
5. Brama Opatowska
6. Furta Dominikańska (Ucho Igiełne)
7. Kościół św. Ducha i dawny szpital
8. Zamek królewski
9. Collegium Gostomianum
10. Dawna Synagoga
11. Spichlerz

12. Dzwonnica
13. Pałac Biskupi
14. Dworek Skorupskich
15. Kościół św. Michała
16. Kościół św. Józefa
17. "Kamienica Pod Skrzydłami" (Rynek 4)
18. Konwikt Boboli (Rynek 5)
19. Kamienica Oleśnickich (Rynek 10)
20. Dom Mikołaja Gomółki (Rynek 14)
21. Kamienica Dutreppich (Rynek 21)

Do wyjątkowych walorów historyczno-kulturowych i krajobrazowych należą:

- ✓ Zespół Starego Miasta w granicach wyznaczonych fragmentami murów średniowiecznych, najpełniej zachowanym zespole staromiejskim,
- ✓ Wzgórze Staromiejskie, gdzie znajdowała się pierwotna osada miejska,
- ✓ Stare Przedmieścia: Opatowskie, Zawichojskie i Krakowskie,
- ✓ Krajobraz Wyżyny Sandomierskiej uzupełniony rezerwatem Góry Pieprzowe i Wzgórzem Salve Regina,
- ✓ Dawne układy wiejskie na prawym brzegu Wisły.

Sandomierz w obecnych granicach administracyjnych obejmuje obszar o bardzo zróżnicowanych warunkach krajobrazowych. Rozwój miasta, urbanizacja terenów przyłączonych, a także siły przyrody spowodowały duże zmiany w jego strukturze przestrzennej i krajobrazowej, często powodując jego degradację.

Stare Miasto to wyróżniający się zespół o średniowiecznym rozplanowaniu szachownicowym, skupionym wokół prostokątnego rynku, o zwartej wielokondygnacyjnej zabudowie z czytelnym zarysem i zachowanymi fragmentami średniowiecznych murów miejskich oraz historycznie ukształtowanym systemem dominant architektonicznych i wewnątrz urbanistycznych. Posiada szczególną wartość i należy do najpiękniejszych i najpełniej zachowanych zespołów staromiejskich w Polsce. Charakterystyczne dominanty to gotycko - renesansowa bryła ratusza, Brama Opatowska, sylwetka gotyckiej Katedry z barokowym szczytem i neogotycką sygnaturą, gotycki Dom Długosza z wysokim dachem, kościół Świętego Ducha z wysokim barokowym szczytem, Collegium Gostomianum z attyką, Kamienica Oleśnickich, Synagoga zwieńczona łamanym dachem z XVII wieku oraz silnie eksponowany na wzgórzu Zamek Kazimierzowski.

Drugim wyróżniającym się w strukturze przestrzennej zespołem są tzw. **Wzgórze Staromiejskie** położone po zachodniej stronie Starego Miasta, oddzielone od niego głębokim wąwozem Piszczele. Główną dominantą tego

zespółu są dwa kościoły: Świętego Jakuba - późno romańska ceglana bazylika dominikańska oraz Świętego Pawła - niewielki kościół gotycki. Zabytki łączy wawóz Królowej Jadwigi. Jest to jeden z licznych wawozów lessowych znajdujących się na terenie miasta, malowniczo położony w południowo - zachodniej części Sandomierza o głębokości 20 metrów. Strome ściany porośnięte są wierzbami, lipami, klonami i akacjami. Jest on wpisany do rejestru pomników przyrody Województwa Świętokrzyskiego.

Od strony północnej zespół Starego Miasta dotyka bezpośrednio tzw. Starego Przedmieścia to jest **Przedmieścia Opatowskiego i Zawichojskiego**, stanowiącego dziś jedną całość, a którego centralnym punktem jest podłużny plac o częściowo samorodnym, a częściowo barokowym rozplanowaniu z dominującym od strony północnej barokowym zespołem klasztoru benedyktynek (obecnie Seminarium Duchowne), z kościołem Świętego Michała i związanymi z klasztorem drobnymi obiektami architektonicznymi. Stronę południową ograniczają pozostałości murów miejskich z Bramą Opatowską, zaś od strony zachodniej plac zamyka niewielki zespół mieszkalny, ukształtowany w XIX wieku w okresie 20 - lecia międzywojennego, za którym wznosi się zespół poreformatorski świętego Józefa, przylegającym do XIX - wiecznego parku miejskiego.

Stare Miasto, usytuowane na Wysokiej Skarpie Wiślanej pełnej wawozów, parowów i jarów, pozwala na oglądanie panoramy miasta z bardzo dużej części doliny Wisły, w tym z wielu punktów prawobrzeżnej części miasta, z korony wału wiślanego, z drogi prowadzącej z Tarnobrzega oraz mostu na Wiśle. Od strony północno - wschodniej, krajobraz Skarpy Wiślanej uzupełnia osobliwość przyrodnicza, jaką stanowią Góry Pieprzowe. Rezerwat stepowy o powierzchni 18 ha, rozciągający się nad doliną Wisły. Posiada on urozmaiconą rzeźbę z licznymi skarpami, wawozami erozyjnymi i stromymi uskokami, odsłoniętymi utworami środkowo - kambryjskimi w postaci ścian, osuwisk i rozpadlin, nawet o długości 2 km. Wielkość tych odsłonień, jak i samo zjawisko, jest nietypowe i niespotykane w innych zakątkach kraju. Stwierdzono też występowanie 12 gatunków róż dziko rosnących, co jest ewenementem w skali

Europy. Sandomierz cechuje różnorodność wnętrz urbanistycznych, ciągów widokowych, osi i punktów widokowych.

Szczególnością wartością kompozycyjną charakteryzuje się wnętrze rynku, z posadzką silnie opadającą ku wschodowi, z bryłą ratusza po środku, monumentalne wnętrze ulicy Opatowskiej zamknięte perspektywicznie Bramą Opatowską, kompozycja wnętrza ulicy Mariackiej z potężną bryłą Katedry, a także wnętrza zieleni zamknięte zespołami zabudowy np. wąwóz Piszczele, ulica Staromiejska, ulica Tatarska. W otoczeniu Starego Miasta szereg ulic ma charakter ciągów widokowych.

Ulica biegnąca wzdłuż wschodniej skarpy miasta daje nam widok na Dolinę Wisły i Góry Pieprzowe, zaś ulica biegnąca wzdłuż zachodniej skarpy miasta - na Kościół Świętego Jakuba, Wąwóz Piszczele i nową część miasta. Z uliczki przy Bramie Opatowskiej możemy oglądać plac i zespół klasztorny Benedyktynów. Schodki przy Uchu Igielnym pozwalają oglądać wąwóz Piszczele i wzgórze Świętego Jakuba. Z ulicy przy Zamku rozciąga się widok na Dolinę Wisły.

Występuje też szereg punktów widokowych. Niektóre mają szczególne znaczenie dla oglądania panoramy miasta. Są to m.in. taras na szczycie Bramy Opatowskiej, Wzgórze Żmigród - Świętego Michała, Plac Katedralny, Zamek, taras usytuowany między Domem Długosza a Collegium Gostomianum o szczególnych wartościach widokowych w kierunku Wisły i Gór Pieprzowych, a także na Wzgórzu Salve Regina.

Sandomierz dysponuje około tysiącem miejsc noclegowych o różnym standardzie. Począwszy od hoteli, pensjonatów, kwater prywatnych, poprzez schroniska młodzieżowe i studenckie, a na campingach kończąc. Dysponujemy terenami atrakcyjnymi dla uprawiania różnego rodzaju sportów, również sportów wodnych i wędkarstwa. Można u nas wędrować szlakami turystycznymi, rowerowymi i nie tylko. Każdy znajdzie tu coś dla siebie. Dodatkową atrakcją dla turystów jest duża ilość imprez kulturalnych, sportowych i turystycznych, szczególnie w okresie sezonu turystycznego. Na podkreślenie zasługują sobotnio-niedzielne pokazy rycerskie Chorałowi Rycerstwa Ziemi Sandomierskiej oraz cykl

impresz pod nazwą „Dziejba” organizowanych przez Fundację Kultury Ziemi Sandomierskiej.

W ewidencji zabytków Sandomierza umieszczone zostały 123 obiekty. Poniżej zostały wymienione wybrane:

- **Brama Opatowska** – jedyna zachowana brama z dawnych murów obronnych z II połowy XIV w., w stylu gotyckim. W XVI w. otrzymała mającą 30 m wysokości renesansową attykę.
- **Zespół Kościoła i szpitala p.w. św. Ducha** – gotycki (XIV-XV w.) przebudowany po 1757 roku, fasada klasycystyczna z 1823 roku.
- **Ratusz** – (II poł. XIV w.) rozbudowany w XV i II połowie XVI w. (renesansowe formy), wieża z XVII w.
- **Synagoga** – zbudowana po 1758 roku w dawnej dzielnicy żydowskiej.
- **Collegium Gostomianum** – dawna szkoła jezuicka (1605 – 1615).
- **Katedra** – gotycka (ok. 1360 r.) wystrój barokowy z II połowy XVII w.
- **Zamek** – budowany od XIV w. z późniejszymi zmianami architektonicznymi.
- **Kościół p.w. św. Józefa** wraz z zabudowaniami byłego klasztoru reformatów, wzniesiony pod koniec XVII wieku.
- **Kościół św. Jakuba** z fragmentami byłego klasztoru dominikanów – jeden z najcenniejszych kościołów w Polsce (I poł. XIII w.), późnoromański, bazylikowy budynek ceglany z bogatym zdobnictwem, z dzwonnica obronna; wnętrze kościoła pierwotne z zabytkami sztuki kościelnej różnych okresów.
- **Kościół p.w. św. Pawła** – gotycko – barokowy (XV W., II poł. XVII w., XVIII w.), ciekawe wnętrze, piękna tzw. kalisko – lubelska dekoracja na sklepieniu.
- **Kościół św. Michała** wraz z kompleksem poklasztornym benedyktynek – barokowy.
- **Dom Długosza (Mansjonaria)**– obecnie Muzeum Diecezjalne, fundacja Jana Długosza z 1476 roku.
- **Konwikt Jezuitów, tzw. Konwikt Boboli** – z XV wieku,
- **Były Dom Księża Emerytów**, ul. Mariacka 9, obecnie Instytut Liturgiczny PAT,

- **Dom Księża Emerytów** – ul. Staromiejska 3, mur. pocz. XX w.,
- **Pozostałości miejskiego obwodu obronnego (m.in. Brama Opatowska, Furta Dominikańska, tzw. Ucho Igiełne)** – mur. po połowie XIV w., przebudowany w XVI wieku,
- **Zespół szkoły parafialnej** – mur. 1787 r., obecnie plebania ul. Mariacka,
- **Pałac Biskupi** – mur. 1861 r.,
- **Zespół Dworski, tzw. Stróżyńskich** – mur. ok. 1861 r.,
- **Dworek Karpińskich** – ul. Browarna, bud. XVIII –XIX w.,
- **Dworek Skorupskich** – ul. Staromiejska 2, drewniany 1838, rozbudowany w 2 poł. XIX w. Własność Stowarzyszenia Księża Emerytów,
- **wąwóz Królowej Jadwigi** najpiękniejszy wąwóz lessowy w regionie o długości 300 m.
- **Góry Pieprzowe** – unikatowy w Europie rezerwat geologiczno – przyrodniczy (ok. 18 ha), odkrywki kambryjskie (łupki), siedliska roślin sucholubnych, stanowiska rzadkich roślin, w tym wiele gatunków dzikiej róży.
- **Podziemna Trasa Turystyczna** – ciąg dawnych piwnic kupieckich pod kamienicami na Starym Mieście.

Liczba osób odwiedzających miasto. *

MIESIĄCE	2001	2002	2003	2004
I	334	336	333	253
II	713	783	492	760
III	727	473	907	560
IV	2130	2096	2073	2900
V	13780	13797	16075	13400
VI	14222	13368	12461	18600
VII	5897	7961	8533	9090
VIII	4997	9341	11686	10157
IX	2314	3893	5920	6600

X	3656	3757	5008	5977
XI	906	1262	1307	1576
XII	289	518	661	909
SUMA	49974	57585	65456	70782

* dane PTTK Sandomierz

II. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Struktura przestrzenna Sandomierza charakteryzuje się tym, że strefa zabudowy miejskiej położona jest po obu brzegach Wisły, natomiast tereny niezabudowane rolniczej przestrzeni produkcyjnej, okalają strefę miejską od północy, południa, wschodu i zachodu.

Na lewym brzegu Wisły usytuowane jest stare historyczne miasto o funkcjach mieszkaniowo - usługowych, ciche, spokojne, ożywające się podczas wzmożonego ruchu turystycznego w okresie wiosenno - letnim oraz nowe miasto skonstruowane wzdłuż ul. Mickiewicza i Pl. 3-go Maja, tętniące codziennym życiem mieszkańców, o funkcjach usługowo - administracyjnych, handlowych i mieszkaniowych z zabudową wielorodzinną i jednorodzinną.

Na prawym brzegu Wisły usytuowany jest zespół przemysłowy (w tym huta szkła) z niewielkim osiedlem mieszkaniowym wielorodzinnym i usługami podstawowymi oraz zespoły typu wiejskiego: Nadbrzezie, Ostrówek, Gęsia Wólka, Koćmierzów. Obszary niezabudowane stanowią tereny rolne na północy i południu miasta, z podziałem na: tereny upraw sadowniczych głównie w części lewobrzeżnej oraz głównie łąkowe i upraw rolnych w części prawobrzeżnej.

Bilans terenów o różnym sposobie użytkowania funkcjonalno-przestrzennego wykazuje, że: 75% (2180,0 ha) obszaru miasta to tereny otwarte niezabudowane, 25% (724 ha) to zabudowane tereny strefy miejskiej.

W stosunku do powierzchni zabudowanych terenów strefy miejskiej:

- ✓ 50% stanowią tereny zabudowy mieszkaniowej,
- ✓ 22% stanowią tereny zabudowy przemysłowej i produkcyjnej oraz składów i magazynów,
- ✓ Około 15% stanowią tereny usług (w tym tereny usługowo-administracyjne z zabudową mieszkaniową na Starym Mieście i wzdłuż ul. Mickiewicza oraz teren szpitala i innych usług podstawowych, tj. przychodni, handlu, turystyki, obiektów kultury itp.).

W stosunku do powierzchni terenów zabudowy mieszkaniowej 60% stanowią tereny zabudowy jednorodzinnej, a 17% tereny zabudowy wielorodzinnej. Pozostałe tereny należy zaliczyć do zabudowy zagrodowej.

W wyniku analizy przeznaczenia terenów pod zabudowę w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego Sandomierza z 1998 r. należy stwierdzić, że do zagospodarowania zgodnie z planem jest ok. 360 ha terenów, co stanowi 50% terenów zabudowy miejskiej Sandomierza.

Największą rezerwę terenową stanowią tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową - jest to 133 ha (37%). Na przeszkodzie wykorzystaniu tych terenów stoi brak infrastruktury: dróg dojazdowych, kanalizacji, wodociągu. Również poważną rezerwę stanowią tereny pod:

- ✓ usługi (rezerwy terenowe pod usługi turystyki, rekreacji i sportu),
- ✓ przemysł (rezerwy terenowe w przemysłowej południowej dzielnicy),
- ✓ zieleni (rezerwy terenowe pod ogrody działkowe, rozbudowę istniejącego cmentarza i inne).

Struktura własnościowa terenów niezagospodarowanych charakteryzuje się tym, że są to przede wszystkim grunty prywatne. Grunty miejskie i skarbu państwa występują w niewielkim procencie na terenach rezerwowanych pod funkcje przemysłowo - produkcyjne, zabudowę mieszkaniową z usługami podstawowymi na osiedlu Baczyńskiego, ogrody działkowe, usługi oświaty, usługi turystyki oraz tereny zabudowy mieszkaniowej w rejonie szpitala. Szczególną rezerwę stanowią, tereny wspólnoty gruntowej położone nad Wisłą w południowo - wschodniej części miasta przeznaczone w planie z 1988 r. pod budowę stoczni rzecznej i portu nad Wisłą.

W ostatnich latach przeprowadzono szereg jednostkowych zmian planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Sandomierza. Zmiany dotyczyły przede wszystkim przeznaczenia terenów rolnych pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną (MN) oraz zabudowę jednorodzinną i zagrodową (MNR).

W wyniku przeprowadzonych zmian zmniejszono o ok. 53 ha terenów sadów, upraw polowych, łąk i pastwisk.

III. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Tabela 5. Infrastruktura techniczna w mieście

Lp.	Wypożyczenie mieszkań	Dane ze spisu powszechnego- 2002r.	
		Sztuki	%
1.	Podłączenie do wodociągu miejskiego	7 552	93,2
2.	Podłączenie do kanalizacji miejskiej	6 647	82,0
3.	Pojemniki szczelne na ścieki (szamba)	1 132	14
4.	Brak urządzeń na ścieki	327	4

5.	Gaz sieci gazowej	7 418	91,5
6.	Gaz z butli	431	5,5
7.	Centralna ciepła woda	1 984	25,4
8.	Ciepła woda z własnego piecyka	5 298	67,10
9.	Centralne ogrzewanie zewnętrzne	5 179	65,3
10.	Centralne ogrzewanie własne	2 104	26,5
11.	Ogrzewanie piecowe	635	8
12.	Ogrzewanie inne	18	0,2

1. DROGI

Podstawowy układ drogowy - uliczny Sandomierza tworzą przebiegające przez miasto drogi krajowe i wojewódzkie, które w mieście pełnią funkcje ulic głównych oraz drogi powiatowe, które w większości są ulicami zbiorczymi, wśród nich najważniejszy jest ciąg ulic Zawichojska - Mickiewicza (Ożarowska). Ulice te, zapewniając powiązania zewnętrzne i najważniejsze wewnętrzne, są najbardziej obciążone ruchem, w tym tranzytowym, służą również prowadzeniu komunikacji zbiorowej. Wyczerpywanie przepustowości występuje na ulicach leżących w ciągu drogi nr 723 od południowej granicy miasta do skrzyżowania ulic Zawichojskiej i Żwirki i Wigury oraz na środkowym i południowym fragmencie ciągu Mickiewicza-Zawichojska. Ponadto okresowo trudne warunki panują na skrzyżowaniach Lwowska / Trześniowska (na którym wlot ulicy Trześniowskiej znajduje się w obrębie jednopoziomowego strzeżonego przejazdu przez tory stacji Sandomierz), Zawichojska / Lubelska, Żwirki i Wigury/ Podzamcze i Mickiewicza / Kosely.

Dla zmniejszenia uciążliwości ruchu tranzytowego i ciężkiego ruchu docelowo - źródłowego dla Sandomierza niezbędne jest wykształcenie układu tras obwodowych. Rozwiązaniem takim ma być budowa drogi ekspresowej

S-74, wraz z modernizacją fragmentów dróg nr 723, ul. Kwiatkowskiego, Ożarowskiej, Lubelskiej i zachodniego odcinka ul. Mickiewicza), oraz budowa węzłów drogi ekspresowej z przedłużeniami ulic Mickiewicza, Krakowskiej i Lwowskiej. Realizacja tych inwestycji poprzez wykształcenie ciągu obwodowego po północnej i zachodniej stronie miasta, oprócz eliminacji z centralnych rejonów miasta ruchu tranzytowego i części ruchu docelowo - źródłowego, poprawi w przyszłości także dostępność Sandomierza, ułatwiając dojazd z kierunku północnego. Układ ten modelowo najbardziej właściwy, planowany jest na rok 2025. Przemawiają za tym obecny stan realizacji programu budowy autostrad i dróg ekspresowych oraz proponowana w projekcie programu rozwój głównych dróg krajowych, modernizacja drogi nr 9 (Radom- Rzeszów- Barwinek). Droga ta spełnia większość zadań przewidywanych dla drogi S-74.

W koncepcji układu drogowo - ulicznego przyjmuje się dla perspektywy najbliższych 15 lat adaptację obecnego układu dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych jako ulic głównych i zbiorczych w mieście.

Sieć dróg krajowych na terenie powiatu sandomierskiego:

- ✓ droga krajowa nr 9 - Radom- Ilża - Ostrowiec Świętokrzyski – Opatów – Lipnik – Klimontów – Łosiów – Nagnajów – Rzeszów – Lutcza - Barwinek - gr. państwa - dł. 27,02 km
- ✓ droga krajowa nr 74 – Sulejów – Żarnów – Kielce - Łagów- Ożarów – Annopol – Kraśnik – Frampol – Zamość – Hrubieszów - gr. państwa - dł. 1,051 km
- ✓ droga krajowa nr 77 – Lipnik – Sandomierz - Stalowa Wola – Jarosław – Radymno – Przemyśl - dł. 21,077 km
- ✓ droga krajowa nr 79 – Warszawa – Kozienice – Zwolen – Sandomierz – Połaniec - Nowe Brzesko – Kraków – Trzebina – Chrzanów – Jaworzno – Katowice – Chorzów – Bytom - dł. 32,337 km

Przez teren powiatu sandomierskiego przebiegają następujące drogi wojewódzkie:

- ✓ 723 Sandomierz - Tarnobrzeg
- ✓ 755 Ostrowiec – Ożarów – Zawichost - Rzeka Wisła - Kosin
- ✓ 758 Iwaniska – Koprzywnica – Ciszycza - Rzeka Wisła -Tarnobrzeg
- ✓ 759 (droga 777) Piotrowice - Rzeka Wisła – Zabelcze - Opoka Duża,
- ✓ 777 Sandomierz - droga 74 (Annopol)
- ✓ 872 (droga 9) Łoniów - Świniary - Rzeka Wisła - Baranów Sandomierski

Ogólny stan techniczny dróg wojewódzkich na terenie powiatu sandomierskiego oceniony jako niezadowalający z uwagi na liczne odkształcenia, spękania wykruszenia powierzchni. Lokalnie występują również odcinki dróg o złej nawierzchni.

2. SIEĆ WODOCIĄGOWA

Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o., posiada pozwolenie wodnoprawne na pobór wody z ujęcia „Romanówka” wydane przez Wojewodę Tarnobrzieskiego znak OS.XI.6210/10/96/HK z dnia 18.07.1996 roku, zmienione decyzją Starosty Sandomierskiego nr RO-XIII-OŚ-6223/9/01 z dnia 13.06.2001 roku. Pozwolenie to posiada ważność do dnia 30.06.2006 roku.

Prowadzeniem zbiorowego zaopatrzenia w wodę zajmuje się Zakład Wodociągów i Kanalizacji na podstawie decyzji nr NK. 7015/15/2002 Burmistrza Miasta Sandomierza z dnia 19.11.2002 roku zezwalającej na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 7.06.2001 roku (Dz. U. Nr 72, poz. 747).

Miasto Sandomierz zaopatrywane jest w wodę z ujęcia noszącego nazwę „Romanówka” ujmującego wody podziemne poziomu trzeciorzędowego–jurskiego. Ujęcie to zlokalizowane jest w odległości około 10 km od granic miasta w kierunku północnym. Studnie głębinowe położone są na gruntach wsi: Romanówka i Garbów (gmina Dwikozy), Prusy i Pisary (gmina Ożarów) oraz Wyspa, Wygoda i Józefków (gmina Zawichost).

Zasoby eksploatacyjne ujęcia wody „Romanówka” wynoszą $Q_e=480 \text{ m}^3/\text{h}$ i zostały zatwierdzone decyzją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa znak: KDH/013/5836/95 z dnia 25 stycznia 1995 roku. Zasoby te stanowią ponad dwukrotną rezerwę w stosunku do średniego poboru wody, jaki został osiągnięty w 2003 roku – $226 \text{ m}^3/\text{h}$ i w 2004 roku – $230 \text{ m}^3/\text{h}$. szacuje się, że w roku 2005 pobór ten ulegnie dalszemu zwiększeniu do około $245 \text{ m}^3/\text{h}$.

W latach 2002 i 2003, w okresach letnich i w okresach wzmożonego poboru wody przez mieszkańców, dochodziło do sytuacji, gdy na ujęciu wody w Romanówce pracowały wszystkie pompy, aby sprostać zapotrzebowaniu. Jest to sygnał do tego, aby rozpocząć starania odnośnie włączenia do eksploatacji jednej z dwóch studni (nr 13 lub 14), które pozostają w rezerwie i posiadają wykonane odwierty z wpuszczonymi rurami.

Pobór wody ze studni głębinowych zlokalizowanych na terenie ujęcia wody podziemnej „Romanówka” odbywa się przy pomocy 8 pomp głębinowych zamontowanych w oddzielnych studniach.

Załączanie i wyłączanie poszczególnych pomp odbywa się manualnie. Na sygnał przekazywany drogą telefoniczną od pracowników Stacji Hydroforowej w Sandomierzu, kontrolujących zużycie i stan ilościowy wody, pompy są w odpowiednim czasie włączane lub wyłączane.

W północnej części wsi Romanówka znajduje się Stacja Wodociągowa. Teren Stacji Wodociągowej ogrodzony jest siatką metalową i jest zamknięty przed dostępem osób obcych. W skład Stacji Wodociągowej wchodzi następujące obiekty: budynek socjalny wraz ze sterownią, budynek chlorowni, stacja transformatorowa i magazyn paliw.

Każda eksploatowana studnia posiada wykonaną obudowę studzienną służącą ochronie urządzeń w miejscu poboru wody. Obudowy studzienne są wykonane w postaci komór betonowych, prostokątnych, przykrytych płytą żelbetową z dwoma włączami (wejściowym i montażowym) zamykanymi przy pomocy klódek. Włazy do komór nie posiadają żadnego zabezpieczenia antywłamaniowego, który pozwalałby na stałe monitorowanie w zakresie ingerencji osób nieupoważnionych.

Woda ze studni głębinowych podawana jest rurociągami tłocznymi do rurociągu zbiorczego o średnicy 500 mm, którym woda dopływa grawitacyjnie do 2 zbiorników wodnych o pojemności $V=3000 \text{ m}^3$ każdy, położonych na terenie Stacji Hydroforowej w Sandomierzu. Zbiorniki te mają kształt cylindra o przekroju kołowym, mają wysokość 7,3 m i średnicę wewnętrzną 23,5 m. Wykonane są z betonu, przykryte płytą żelbetową i 60 centymetrową warstwą ziemi.

Stacja Hydroforowa, położona w zachodniej części Sandomierza, jest terenem ogrodzonym i zamkniętym przed dostępem osób niezwiązanych z jej obsługą. Drzwi wejściowe do pomieszczeń z włączami zabezpieczone są przed ingerencją osób nieupoważnionych alarmową sygnalizacją świetlną i dźwiękową. Oprócz dwóch zbiorników, na terenie Stacji znajdują się: budynek pompowni hydroforowej z częścią socjalną, komora zasuw i stacja transformatorowa.

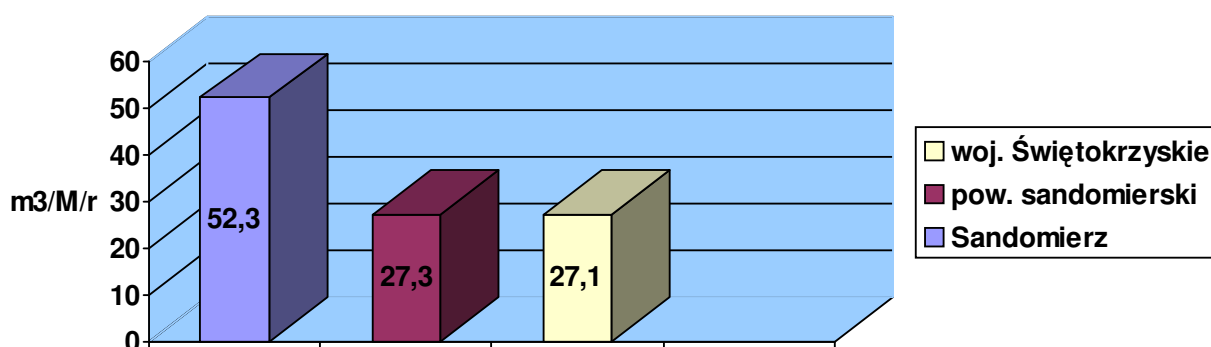
Ze zbiorników, za pomocą zestawu hydroforowego firmy Hydro-Vacuum S.A., woda, o stałym ciśnieniu, podawana jest do miejskiej sieci wodociągowej.

Długość sieci rozdzielczej wraz z magistralą dosyłową oraz przyłączami wynosi około 143 km. Sieć wybudowana została w latach 1960 – 2003 z następujących materiałów: żeliwo– 51%, PCV– 39%, stal– 2%, PE– 8%.

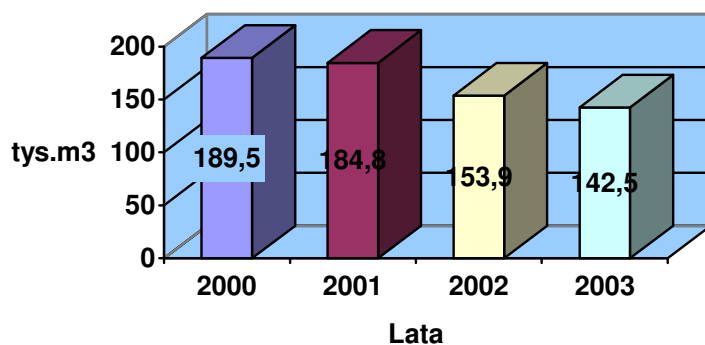
Jakość wydobywanej i podawanej do miejskiej sieci wodociągowej wody odpowiada rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 4 września 2000 roku (Dziennik Ustaw nr 82, poz. 937) w sprawie warunków, jakim powinna odpowiadać woda do picia i na potrzeby gospodarcze. W normalnych warunkach eksploatacji ujęcia wody „Romanówka”, nie ma potrzeby uzdatniania wody, ponieważ posiada ona bardzo dobre parametry jakościowe, potwierdzone stałymi okresowymi badaniami wody,

prowadzonymi przez Terenową Stację Sanitarno Epidemiologiczną w Sandomierzu. Dezynfekcja wody odbywa się okresowo, co spowodowane jest na przykład awarią studni lub rurociągu, przy pomocy podchlorynu sodu, który dawkowany jest za pomocą chloratorów typu C- 51, bezpośrednio do rurociągu zbiorczego o średnicy 500 mm.

Wykres 1. Zużycie wody na mieszkańca

Wykres 2. Wydobywanie wody- ujęcie "Romanówka" w latach 2000- 2003

3. SIEĆ ENERGETYCZNA

Sandomierz przyłączony jest do krajowego systemu elektroenergetycznego przez dwa główne punkty zasilania 110/15 kV o mocy 10/MVA i 16/16 MVA i obciążeniu 5,3 MW. W części prawobrzeżnej GPZ znajduje się przy ul. Trześniowskiej, zaś w części lewobrzeżnej GPZ usytuowany jest w rejonie ul. Okrzei. Huta Szkła Okiennego ma dodatkowy przemysłowy GPZ 110/15 kV, o mocy 10/10 MVA i obciążeniu trafo 5,7 MW. †*

W celu dwustronnego zasilania GPZ- Trześń i GPZ- HSO wybudowano linię 110 kV Trześń- HSO i Trześń- Gorzyce. Zlikwidowano nieefektywne napięcie 30 kV zamieniając układ na 15 kV. Rozbudowano również system sieci średniego i niskiego napięcia, głównie w liniach kablowych.

Wybudowano dla pokrycia potrzeb wzrostu zapotrzebowania energetycznego 45 nowych stacji transformatorowych 15/0,4 kV. Dokonując oceny stanu istniejącego urządzeń elektroenergetycznych w mieście, ogólnie można stwierdzić, że odbiorcy energii elektrycznej otrzymują energię w sposób ciągły i niezawodny o wymaganych parametrach technicznych.

4. SIEĆ KANALIZACYJNA

W Sandomierzu ukształtowały się dwa układy kanalizacyjne:

✓ układ lewobrzeżny - podzielony na dwa systemy kanalizacyjne, wcześniejszy niewielki, oraz ogólnospławny, obejmujący tylko Stare Miasto oraz nowszy, rozdzielczy na pozostałym obszarze. Ścieki z układu kanalizacyjnego lewobrzeżnej części miasta odprowadzane są do nowo wybudowanej oczyszczalni ścieków, zlokalizowanej nad Wisłą. W tej części miasta istnieją cztery pompownie

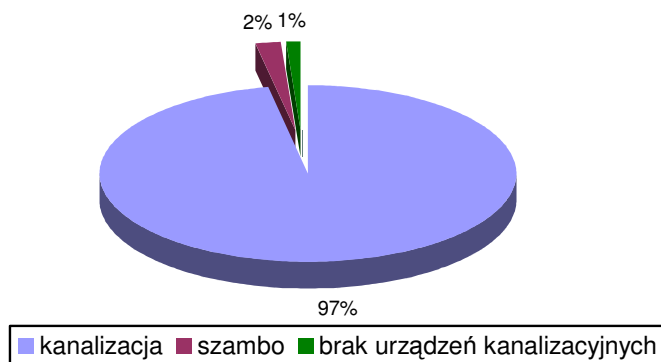
† *US Tarnobrzeg, 1996r.

ścieków, a sieć kanałów głównych składa się z ogólnospławnego kolektora „A” i czterech kanałów sanitarnych „B”, „C”, „D”, „E”.

✓ układ prawobrzeżny - system kanalizacyjny w tej części miasta oparty jest na istniejącej oczyszczalni ścieków na terenie Huty. Ścieki z istniejących osiedli mieszkaniowych zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej odprowadzane są przez dwie pompownie indywidualnymi kolektorami ciśnieniowymi do kolektora grawitacyjnego Huty, a następnie przez trzecią zbiorczą pompownię do oczyszczalni. Z tej oczyszczalni ścieki odprowadzane są grawitacyjnie do Wisły. Po zakończeniu w 2004 roku budowy kanalizacji sanitarnej w tej części miasta oraz magistrali przesyłowej przez Wisłę, ścieki te będą kierowane do Zakładu Oczyszczania Ścieków przy ul. Przemysłowej. W I kwartale 2005 roku zakończono kanalizację sanitarną w prawobrzeżnej części miasta Sandomierza.

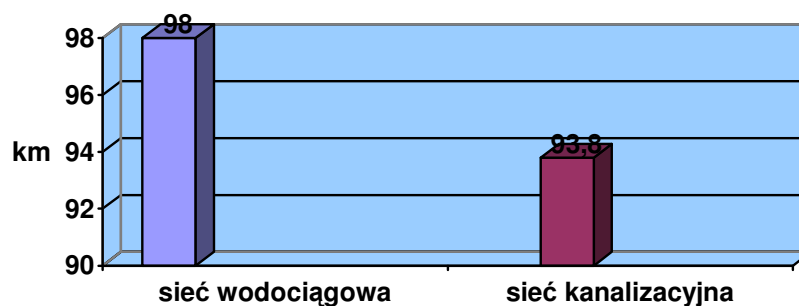
Całkowita długość sieci kanalizacyjnej w Sandomierzu (bez przyłączy), liczy 93,8 km i obsługuje 1760 budynków mieszkalnych. Korzysta z sieci 97 % ogółu mieszkańców miasta.^{‡**}

Wykres 3. Struktura wyposażenia mieszkań w systemy kanalizacyjne

^{‡**} Według danych Wydziału Nadzoru Komunalnego.

Wykres 4. Zestawienie długości sieci wodociągowej i kanalizacji

5. OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW

Zgodnie z prawem wodnym, ściekami są m.in.:

- ✓ wody zużyte na cele bytowe lub gospodarcze;
- ✓ wody odpadowe, roztopowe, ujęte w systemy kanalizacyjne;
- ✓ ciekłe odchody zwierzęce z wyjątkiem gnojówki i gnojowicy;

Ścieki, ze względu na ich miejsce wytwarzania dzielimy na:

- ✓ ścieki bytowe- z budynków przeznaczonych na pobyt ludzi;
- ✓ ścieki komunalne- ścieki bytowe lub mieszanina ścieków bytowych i przemysłowych, albo wód odpadowych lub roztopowych;
- ✓ ścieki przemysłowe- odprowadzane z miejsc działalności gospodarczej, handlowej, przemysłowej i składowej;

Wprowadzający ścieki do wód lub do ziemi zobowiązany jest zapewnić ochronę wód przed zanieczyszczeniem, w szczególności poprzez budowę i eksploatację urządzeń do ochrony. Ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi muszą być oczyszczone, w stopniu, co najmniej nie pogarszającym jakości tych wód lub ziemi, nie prowadzącym do zmian w naturalnej biocenozie, nie powodującym

zmian fizycznych, chemicznych i sanitarnych. Jakość oczyszczonych ścieków określa Rozporządzenie Ministra Środowiska.

Do kanalizacji było podłączonych 1760 budynków indywidualnych i wielorodzinnych. W mieście jest 541 szamb, do których jest podłączonych 732 mieszkań.***

Kanalizacja w Sandomierzu jest bardzo zróżnicowana tak pod względem rozdzielczości systemów, jak i uzbrojenia terenu.

Lewobrzeżna część miasta ma dwa systemy kanalizacyjne ścieków komunalnych: Stare Miasto i ul. Żeromskiego z przyległymi uliczkami ma kanalizację ogólnospławną, przyjmującą ścieki komunalne i ścieki burzowe, odprowadzane na miejską oczyszczalnię ścieków. Pozostałe osiedla mieszkaniowe z wyjątkiem osiedla Mokoszyn, mają rozdzielczą kanalizację sanitarną podłączoną do Zakładu Oczyszczenia Ścieków. Osiedle Mokoszyn jest podłączone kanalizacją rozdzielczą z oczyszczalnią ODR.

Ścieki burzowe z wyjątkiem Starego Miasta i ul. Żeromskiego są odprowadzane odrębną kanalizacją deszczową do lokalnych odbiorników - cieków wodnych.

W osiedlu Mokoszyn przy ODR funkcjonuje mała oczyszczalnia ścieków komunalnych o przepustowości 120 m³/d. Oczyszczalnia ta odbiera ścieki z Zespołu Szkół Rolniczych, Centrum Kształcenia Ustawicznego ODR oraz najbliższych gospodarstw.

Wszystkie oczyszczalnie są mechaniczno - biologiczne, ale tylko oczyszczalnia miejska spełnia nowe wymagania.

*** Według danych Wydziału Nadzoru Komunalnego.

Tabela 6. Oczyszczalnie ścieków komunalnych w Sandomierzu

Lp.	Lokalizacja zakładu	Rodzaj oczyszczalni	Przepustowość m ³ /d	Ilość ścieków oczyszczanych w 2002r. m ³ /d
1.	Zakład Oczyszczania Ścieków	mechaniczno-biologiczna	7 500	2 732
2.	Pilkington/ Santa- Eko	mechaniczno-biologiczna	800	450
3.	ODR	mechaniczno-biologiczna	120	56

Oczyszczalnia miejska przyjmuje do oczyszczania także ścieki komunalne dowożone z szamb zarówno z Sandomierza jak i ościennych gmin- Dwikozy, Wilczyce, Obrazów (łącznie za rok 2002/2003 - 54 dam³ - dekametrów sześciennych). Mimo to oczyszczalnie sandomierskie mają znaczne, niewykorzystane moce przerobowe. Oczyszczalnia miejska w 2002 r. była wykorzystana tylko w 36,4% hutnicza w 56,3%, a ODR w 46,7%. Tak duży potencjał niewykorzystanych mocy przerobowych stwarza podstawy do pilnej rozbudowy sieci kanalizacyjnej w mieście, w osiedlach jeszcze nieskanalizowanych, ale także pozwala podjąć współpracę z ościennymi gminami - Tarnobrzegiem, Gorzycami, Obrazowem w zakresie oczyszczania ścieków komunalnych, co poprawiłoby ekonomikę kosztów jednostkowych oczyszczania ścieków.

Najpóźniej do 2010 r. powinna być zamknięta hutnicza oczyszczalnia ścieków komunalnych, a jej ścieki przejmie oczyszczalnia miejska.

Tabela 7. Oczyszczalnie ścieków przemysłowych w Sandomierzu

Lp.	Zakład	Rodzaj oczyszczalni	Przepustowość $Q_{\text{śr}}$ m ³ /d	Miejsce zrzutu ścieków oczyszczonych	Rodzaj oczyszczanych ścieków
1.	Pilkington Sp. z o.o. w Sandomierzu ul. Portowa 24, 27- 600 Sandomierz	mechaniczna	8. 987	rzeka Wisła	przemysłowo- burzowe
2.	Przedsiębiorstwo Produkcji Spożywczej "SANFOOD" ul. Holownicza, 27- 600 Sandomierz	mechaniczna	9	rów melioracyjny R- A6 prowadzący wody do kanału A	przemysłowe
3.	DOSSCHE POLAND Spółka z o.o. Kalisz, Wytwórnia Pasz, ul. Trześniowska, 27- 600 Sandomierz	-	9,4	rów melioracyjny R- 8	bytowe
4.	TRANSNAFT Spółka z o. o. ul. Krukowska 4, 27- 600	mechaniczna	(q chwil- 0,0249 m ³ /s)	do ziemi	Burzowe

	Sandomierz				
5.	Spółdzielnia Inwalidów POSTĘP ul. Przemysłowa 5, 27- 600 Sandomierz	chemiczno- mechaniczna	0,9	-	Przemysłowe

Pozostałe zakłady odprowadzają swoje ścieki przemysłowe do kanalizacji sanitarnej lub ogólnospławnej.

Ścieki burzowe z dróg publicznych, poza Starym Miastem, gdzie są odprowadzane ze ściekami komunalnymi do oczyszczalni, są bez żadnego choćby podczyszczania odprowadzane trzema wylotami do Wisły.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z 29 listopada 2002 r., nakłada na zarządcę drogi obowiązek podczyszczania wód odpadowych i roztopowych ujmowanych w systemy kanalizacyjne. Wody podczyszczone nie powinny przekroczyć najwyższych dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń: zawiesiny - 100 mg/l, a substancji ropopochodnych 15 mg/l.

Oczyszczalnie ścieków komunalnych, oczyszczalnie przemysłowe i podczyszczanie ścieków burzowych wymienione w Programie, posiadają aktualne pozwolenia wodnoprawne na odprowadzanie oczyszczonych ścieków do wód lub do ziemi z wyjątkiem Spółdzielni Inwalidów POSTĘP w zakresie ścieków, poza oczyszczalniami ścieków komunalnych, stąd też trudno ocenić skuteczność oczyszczania.

Wszystkie przepompownie ścieków umiejscowione są na terenach ogrodzonych i zamkniętych przed dostępem osób nieupoważnionych. Przepompownie nie posiadają specjalnego zabezpieczenia antywłamaniowego, kontrola ich pracy i zabezpieczenia odbywa się manualnie.

6. SKŁADOWANIE ODPADÓW

Sandomierz nie posiada wydzielonego wysypiska i składowiska odpadów komunalnych na terenie miasta. Do podstawowych barier ograniczających możliwość zlokalizowania wysypiska w Sandomierzu należą względy ochrony przyrodniczych wartości środowiska.

W celu rozwiązania problemu zagospodarowania odpadów komunalnych z terenu miasta, Sandomierz w 1996 r. przystąpił do Ekologicznego Związku Gmin Dorzecza Koprzywianki z siedzibą w Klimontowie, z którym wspólnie realizuje inwestycję pn. „Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych w Jańcyczach”. Obecnie prace nad tą inwestycją są już bardzo zaawansowane, a ich zakończenie przewiduje się w 2005 r. Najważniejsze elementy infrastruktury powstającego Zakładu to :

- dwie niezależne kwatery do składowania odpadów z drenażem i bezodpływowym zbiornikiem na odcieki
- hala sortowni umożliwiająca odzysk i przetworzenie odpadów na surowce wtórne
- kompostownia , do której wprowadzane będą bioodpady, a także osady ściekowe przy stworzeniu odrębnej technologii,

Aby poprawić wizerunek terenów obok Gieldy Rolno-Ogrodniczej należałoby przenieść składowisko odpadów PGKiM w inne miejsce.

7. WŁASNOŚĆ NIERUCHOMOŚCI

Struktura własnościowa terenów miasta Sandomierza przedstawia się następująco:

- ✓ własność Skarbu Państwa..... 460 ha

- ✓ własność jednostek samorządu terytorialnego..... 356 ha
- ✓ grunty przekazane w użytkowanie wieczyste osobom prawnym14 ha
- ✓ grunty przekazane w użytkownik wieczyste spółdzielniom mieszkaniowym.....42 ha
- ✓ grunty przekazane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym pod budownictwo19 ha
- ✓ ogrody działkowe33 ha
- ✓ własność kościelnych osób prawnych45 ha
- ✓ własność osób fizycznych 1 648 ha
- ✓ grunty pozostałe 215 ha

8. OBIEKTY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Tabela 8. Wykaz zabytków i dóbr kultury znajdujących się na terenie Sandomierza.

Lp.	Nazwa obiektu	Numer rejestru
1.	Zespół urbanistyczno- architektoniczno- krajobrazowy	3/A-5/88-25.02.1977
2.	Rozszerzona strefa ochrony zespołu Urbanistyczno- architektoniczno krajobrazowego	3/A-5/88-10.04.1984
3.	Zespół kolegiacki	4/A-5/88-28.02.1977
4.	Zespół kościoła parafialnego pod wezwaniem Św. Pawła	5/A-5/88-28.02.1977
5.	Synagoga	6/A-5/88-28.02.1977
6.	Zespół klasztorny benedyktynek pod	7/A-5/88-01.03.1977

	wewzaniem Św. Michała	
7.	Zespół klasztorny dominikanów pod wezwaniem Św. Jakuba	8/A-5/88-09.03.1977
8.	Zespół kościelno- szpitalny pod wezwaniem Św. Ducha	10/A-5/88-09.03.1977
9.	Zespół klasztorny reformatów pod wezwaniem Św. Józefa	11/A-5/88-09.03.1977
10.	Mansjonaria „Dom Długosza”	12/A-5/88-10.03.1977
11.	Sufraganówka, ul. Katedralna 1	13/A-5/88-10.03.1977
12.	Wikarówka	14/A-5/88-10.03.1977
13.	Kanonia	15/A-5/88-10.03.1977
14.	Szkoła parafialna z oficyną, ul. Mariacka 18	16/A-5/88-10.03.1977
15.	Były Dom Księży Emerytów, ul. Mariacka 9	17/A-5/88-10.03.1977
16.	Collegium Jezuickie Gostomianum	19/A-5/88-10.03.1977
17.	Zamek- korpus główny	20/A-5/88-10.03.1977
18.	Pozostałości obwarowań miejskich	21/A-5/88-10.03.1977
19.	Brama Opatowska	22/A-5/88-10.03.1977
20.	Ratusz	23/A-5/88-23.03.1977
21.	Dworek, ul. Browarna 9	24/A-5/88-29.03.1977
22.	Dworek, ul. Królowej Jadwigi 3	25/A-5/88-29.03.1977
23.	Dworek, ul. Staromiejska	26/A-5/88-29.03.1977
24.	Dworek ul. Zawichojska 2	27/A-5/88-30.03.1977
25.	Kamienica Oleśnickich, ul. Rynek 10	39/A-5/88-30.03.1977
26.	Cmentarz Żydowski przy ul. Suchej	325/A-10/93-17.10.1989
27.	Cmentarz wojskowy Armii Radzieckiej, ul. Mickiewicza	326/A-10/93-17.10.1989
28.	Cmentarz wojenny z I i II wojny światowej	390/A-10/93-17.10.1989

29.	Cmentarz parafialny przy ulicy Staromiejskiej	413/A-10/93-17.10.1989
30.	Cmentarz parafialny przy ulicy Mickiewicza	414/A-10/93-17.10.1989
31.	Dom Katolicki, ul. Mariacka 16	497/A-10/93-20.03.1993
32.	Dom, ul. Żeromskiego 9	575/A-16.06.1994
33.	Budynek Seminarium, ul. Żeromskiego 2	577/A-9.03.1977
34.	Dom, ul. Mariacka 3	77/A-20.05.1967
35.	Dom, ul. Rynek 3	60/A-20.05.1967
36.	Dom, tzw. "Konwikt Bobolów", ul. Rynek 5	61/A-20.05.1967
37.	Dom, ul. Rynek 6	62/A-20.05.1967
38.	Dom, ul. Rynek 7	63/A-20.05.1967
39.	Dom, ul. Rynek 8	64/A-20.05.1967
40.	Dom, ul. Rynek 9	65/A-20.05.1967
41.	Dom, ul. Rynek 12	66/A-20.05.1967
42.	Dom, ul. Rynek 15	68/A-20.05.1967
43.	Dom, ul. Rynek 22	69/A-20.05.1967
44.	Dom Greka Kojczora, ul. Rynek 25	70/A-20.05.1967
45.	Dom Węgra Łazarczyka, ul. Rynek 27	72/A-20.05.1967
46.	Dom, ul. Rynek 31	75/A-20.05.1967
47.	Dom, ul. Opatowska 1	78/A-20.05.1967
48.	Spichlerz Rybitwy 5	84/A-20.05.1967
49.	Dom Opatowska 9	80/A-20.05.1967
50.	Dom Skopenki, ul. Opatowska 8	79/A-20.05.1967
51.	Dom, ul. Rynek 30	74/A-20.05.1967
52.	Dom, ul. Mariacka 1	76/A-20.05.1967
53.	Dawny Klasztor Dominikanów, Plac Poniatowskiego 3	9/A-05.01.1967

54.	Kamienica przy Placu Poniatowskiego 1	82/A-20.05.1967
55.	Dom, ul. Tkacka 2	474/A-15.07.1993
56.	Dom, ul. Opatowska 21	586/A-09.05.1997

IV. IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW

1. PROBLEMY PRZYRODNICZE I EKOLOGICZNE

Środowisko przyrodnicze Sandomierza należy do najbardziej przekształconych przez człowieka obszarów powiatu sandomierskiego.

Największym zagrożeniem środowiska przyrodniczego miasta są:

1. zagrożenia Doliny Wisły

Dolina Wisły stanowi unikatowy obiekt przyrodniczy w skali kraju i Europy. Decyduje o tym jej wielkość i niski stopień regulacji. Najcenniejsze przyrodniczo są fragmenty doliny z rozległymi łąkami, wiklinami nadrzecznymi, łęgami, starorzeczami, piaszczystymi łachami i strome zbocza doliny. Miejsca te charakteryzuje duże bogactwo florystyczne i faunistyczne. Dolina Wisły tworzy ważny międzynarodowy korytarz ekologiczny, łączący Bałtyk z Karpatami.

W granicach Sandomierza występuje ważny fragment doliny należący do przełomowego odcinka rzeki. Głównymi zagrożeniami Doliny Wisły na tym obszarze są: zanieczyszczenia wód powierzchniowych, wypalanie

traw i wiklin nadrzecznych, wycinanie i degradacja zarośli łęgowych, likwidacja starorzeczy, regulacja rzeki.

2. nieprawidłowe stosowanie nawozów i chemicznych środków ochrony roślin

Nieumiejętne (nadmierne) stosowanie nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin stanowi zagrożenie dla jakości wód. Zbyt wysokie dawki tych substancji powodują, że tylko część tych związków jest wykorzystywana przez rośliny. Pozostała ilość spływa z wodami opadowymi do wód powierzchniowych oraz przenika w wyniku infiltracji do wód podziemnych.

Skażenie pestycydami stanowi poważne zagrożenie dla życia biologicznego w wodach. Dopływ miogenów zawartych w nawozach fosforowych i azotowych powoduje stopniową eutrofizację wód. Powoduje to wzrost ilości organizmów planktonowych, zmniejszenie przezroczystości wód, spadek stężenia tlenu w wodzie oraz wzrost nasycenia wody szkodliwymi metabolitami i produktami rozkładu materii organicznej. W efekcie tych procesów może dojść do „duszenia” się zbiornika z powodu braku tlenu i wysokich stężeń trujących produktów beztlenowego rozkładu materii.

Dla zapobiegania i zmniejszania efektów tych zjawisk konieczne jest zmniejszenie dawek nawozów i środków ochrony roślin, stałe utrzymywanie gleby w uprawie i zbiorowisk szuwarowych, roślinności łąkowej i przybrzeżnej wzdłuż Wisły i pozostałych fragmentów starorzeczy. Zabiegi te oraz utrzymanie naturalnych warunków przyrodniczych stanowią skuteczną barierę biogeochemiczną dla spływających zanieczyszczeń.

3. procesy erozyjne

Obszar Sandomierza ze względu na wysoką zawartość lessów w glebie, istnienie dużych spadków terenu oraz niewielki udział użytków zielonych, jest w sposób szczególny narażony na erozję. Powoduje ona systematyczne ubożenie warstwy ornej w składniki pokarmowe i związki próchnicze. W skrajnych przypadkach może doprowadzić do zniszczenia całego profilu glebowego. Przeciwdziałanie temu procesowi jest możliwe poprzez odpowiednie zabiegi agrotechniczne, utrzymanie pokrywy roślinnej, utrzymanie zadrzewień i zakrzewień oraz stworzenie nowych.

4. procesy stepowienia

Na obszarze Wyżyny Sandomierskiej (szczególnie Góry Pieprzowe) występuje zagrożenie procesami stepowienia (nadmiernego przesuszenia gleb), na które wpływają głównie: zbyt niska retencja wód powierzchniowych, brak lasów, mały udział gruntów zadrzewionych i zakrzewionych, niski udział obszarów o dużych zdolnościach magazynowania wody (torfowiska, tereny podmokłe, łąki) oraz małe opady.

5. bariery ekologiczne

Na istniejący na terenie miasta system przyrodniczy nakłada się działalność człowieka (antropopresja). Najczęściej spotykanym negatywnym działaniem antropogenicznym jest powstanie barier ekologicznych, które przegradzają naturalne korytarze i ciągi ekologiczne. Zakłócają one lub wręcz uniemożliwiają prawidłowe funkcjonowanie systemu przyrodniczego. Podstawowymi barierami są: ciągi komunikacyjne, zwarta zabudowa, napowietrzne linie energetyczne, zmiany struktury przestrzeni rolniczej.

6. zagrożenia zbiorowisk kserotermicznych oraz zarośli łęgowych

Najpoważniejszym zagrożeniem dla cennych przyrodniczo muraw kserotermicznych (Rezerwat Góry Pieprzowe, użytek ekologiczny Kamień Plebański) jest zanieczyszczenie atmosfery przez przemysł. Niekorzystnym zjawiskiem jest także stopniowy zanik wypasania na tych siedliskach zwierząt gospodarskich. Zjawisko to prowadzi do zmiany warunków środowiskowych oraz wypierania rzadkich gatunków roślinności przez krzewy.

Występujące w Dolinie Wisły resztki zarośli łęgowych zagrożone są całkowitym zanikiem w wyniku procesów gładowienia, spowodowane brakiem corocznych zalewów, bezmyślnym wycinaniem w obawie przed powstaniem zatoru podczas powodzi.

7. kanalizowanie cieków wodnych

Powoduje szybki i nadmierny odpływ wód a w konsekwencji osuszanie terenów położonych wzdłuż tych cieków, co powoduje zmianę warunków siedliskowych roślinności brzegowej.

Ograniczenie tego zjawiska jest możliwe poprzez częściową renaturyzację cieków wodnych oraz budowę zbiorników retencyjnych.

8. sukcesja pierwotna i wtórna

Zjawisko powodujące przekształcenie siedlisk roślinności kserotermicznej na rośliny zielone i byliny, a następnie krzewy i drzewa.

9. erozja wodna

Zjawisko powodujące wymywanie gleb, silnie występujące na terenach o znacznym nachyleniu zboczy (od 9%).

10. introdukcja sztuczna

Działanie polegające na wprowadzaniu obcych gatunków roślinności na terenach okalających i przenoszenie ich na teren rezerwatu (Góry Pieprzowe).

11. zanieczyszczenia emitowane przez przemysł oraz rolnictwo

Zjawisko powodujące modyfikację siedlisk i struktur ekologicznych.

2. PROBLEMY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Problemy środowiska kultury:

1. zły stan techniczny niektórych obiektów kulturowych i brak inwestorów dla atrakcyjnego zabudowania części obiektów zabytkowych położonych na terenie gminy,
2. zagrożenie niekorzystnymi przekształceniami funkcjonujących obiektów kulturowych i ich otoczenia w przypadku konieczności modernizacji czy podniesienia standardu funkcjonalnego i technicznego,
3. brak kina w lewobrzeżnej części miasta
4. brak pomieszczeń w Miejskiej Bibliotece Publicznej na potrzeby rozszerzania działalności:
 - ✓ sala wystawowa
 - ✓ kawiarenka internetowa
 - ✓ czytelnia czasopism
5. brak pomieszczeń dla Fundacji Kultury Ziemi Sandomierskiej do prób zespołów muzycznych
6. brak w lewobrzeżnej części miasta sali widowiskowej do organizacji koncertów, spektakli i widowisk

7. brak dużej, nowoczesnej składanej sceny plenerowej z zadaszeniem
8. brak nowoczesnego sprzętu nagłośnieniowego i oświetleniowego umożliwiającego realizację dużych koncertów
9. brak miejskiej, młodzieżowej orkiestry dętej
10. brak miejskiego samorządowego czasopisma lokalnego

Potrzeby inwestycyjne z dziedziny sportu:

1. generalny remont i rozbudowa istniejącego stadionu SKS „Wisła”
2. budowa nowej sali sportowej przy Szkole Podstawowej nr 1 i Szkole Podstawowej nr 2
3. budowa lub modernizacja kompleksu boisk sportowych przy Gimnazjum nr 1 i Szkole Podstawowej nr 2
4. budowa ścieżek rowerowych
5. modernizacja kompleksu sportowego z basenem odkrytym wraz z budową boisk sportowych, kortów tenisowych, placu zabaw,
6. budowa skate - parku,
7. zabezpieczenie i modernizacja dwóch boisk na osiedlu przyszpitalnym,
8. rewaloryzacja terenów zielonych, m. in. „Parku Piszczele”

3. PROBLEMY ZWIĄZANE Z INFRASTRUKTURĄ TECHNICZNĄ

Jednym z najważniejszych problemów miasta jest sprawa składowania odpadów, których wciąż przybywa. Z wyliczeń wynika, iż jedynie mieszkańcy Sandomierza wytwarzają rocznie około 14 tys. m³ odpadów. Na terenie powiatu funkcjonują 4 gminne składowiska odpadów komunalnych: w gminie Wilczyce /Bugaj/, Klimontów /Szymanowice Dolne/, Dwikozy /Słupcza/, i Samborzec. Ogólna pojemność tych składowisk wynosi 89447 m³, obecnie ich wykorzystanie wynosi 10%-80%, a przewidywany okres eksploatacji do 2012 r. Poza tym na terenie

powiatu zlokalizowane jest składowisko w Piasecznie, które zarządzane jest przez PGK w Tarnobrzegu, a część odpadów wywożona jest poza granice powiatu. Najnowocześniejsze i najbezpieczniejsze jest składowisko w Szymanowicach Dolnych. Jest należycie uszczelnione, posiada drenaż i zbiornik odcieków oraz stały dozór. Prowadzona jest segregacja i odzysk makulatury, tworzyw sztucznych i stłuczki szklanej.

Na terenie powiatu nie ma składowisk odpadów przemysłowych. Do takich należą m.in. baterie i akumulatory ołowiowe, zużyte oleje, odpady z przetwórstwa żywności i hutnictwa szkła. Są one gromadzone w miejscach wytwarzania, a następnie odbierane przez wyspecjalizowane firmy.

Funkcjonuje 6 komunalnych oczyszczalni ścieków /Sandomierz, Klimontów, Koprzywnica, Samborzec, Zawichost i Dwikozy/ o łącznej dobowej przepustowości ok. 9 tys. m³. Większość oczyszczalni posiada spore rezerwy, bowiem średnie obciążenie waha się od 24% /Koprzywnica/ do 58% /Klimontów/, a jedynie obiekt w Zawichocie wykorzystuje ok. 90% możliwości. Oprócz oczyszczalni komunalnych funkcjonuje 7 obiektów przyzakładowych oraz 7 oczyszczalni ścieków deszczowych i technologicznych.

Nieustannie rosnący ruch drogowy związany z rosnącym stopniem modernizacji oraz rozwijającym się transportem samochodowym powoduje, że istniejąca sieć drogowa w rejonie staje się niewydolna. Natężenie ruchu pojazdów samochodowych zbliżone jest na niektórych odcinkach do przepustowości poszczególnych tras. Ich parametry oraz konstrukcja nawierzchni nie są przystosowane do natężenia ruchu występującego obecnie, a tym bardziej do prognoz nasilającego się ruchu. Ponadto ze względu na turystyczny charakter miasta w okresie sezonu turystycznego występuje wzmożony ruch pojazdów na wszystkich drogach, zarówno krajowych, powiatowych, jak i gminnych.

Bieżący stan techniczny nawierzchni dróg, chodników i poboczy powoduje znaczne ograniczenie w ich drożności oraz wpływa w negatywny sposób na bezpieczeństwo kierowców, pasażerów, pieszych.

Wyeliminowanie znacznej części wyżej opisanych problemów będzie możliwe w momencie wykonania modernizacji i oddania do ruchu planowanych do modernizacji ulic. Niezbędne wydaje się być również wybudowanie nowego przejścia przez Wisłę, które połączyłoby drogi krajowe.

Tabela 9. Charakterystyka dróg na terenie miasta Sandomierz w odniesieniu do Województwa Świętokrzyskiego.

Lp.	Droga	Sandomierz (długość w km)	Województwo Świętokrzyskie (długość w km)
1.	Drogi publiczne	112	11 203
2.	Drogi gminne	85	3 752
3.	Drogi powiatowe	10	5 633
4.	Drogi wojewódzkie	3	1 065
5.	Drogi krajowe	14	752

CZĘŚĆ 2

GOSPODARKA

1. ILOŚĆ OSÓB PRACUJĄCYCH W DANYCH SEKTORACH

1. Liczba mieszkańców zameldowanych na stałe – 25 984 (kobiety 13 818; mężczyźni 12 166).
2. Ilość osób bezrobotnych– 2 070, w tym 1 098 kobiety
3. Ilość osób zatrudnionych ogółem– 7772, w tym 3829 kobiet
4. Struktura zatrudnienia:
 - przemysł----- 1985
 - ochrona zdrowia i opieka socjalna ----- 1395
 - edukacja -----871
 - transport, składowanie i łączność-----532
 - budownictwo -----337
 - rolnictwo ----- 16
 - pozostała działalność----- 1348

Główni pracodawcy:

1. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, zatrudnia 1141 osób.
2. Pilkington Automotive Poland zatrudnia 435 osób
3. Zakład Gazowniczy zatrudnia 404 osoby
4. Neumann Zeetank International Transport zatrudnia 243 osoby
5. Pilkington Polska zatrudnia 234 osoby
6. Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej zatrudnia 219 osób

7. Kopalnia Dolomitu zatrudnia 214 osób
8. Przedsiębiorstwo Budownictwa Wodnego zatrudnia 152 osoby
9. Santa-Eko zatrudnia 149 osób
10. Jednostka Wojskowa zatrudnia 105 osób
11. Szkło-Bud zatrudnia 101 osób
12. Urząd Miejski zatrudnia 97 osób.

2. POZIOM BEZROBOCIA

Aktualnie w Polsce bez pracy (dane na koniec kwietnia 2004r.) pozostaje 3173,8 tys. osób (20%), w województwie świętokrzyskim 129 tys. osób (22,8%), w powiecie sandomierskim 6695 osób (szacunkowo 17,5%).

W Sandomierzu na koniec maja liczba bezrobotnych wynosiła 1998 osób. Liczba bezrobotnych w naszym mieście oscyluje w ostatnich latach na poziomie 2 tys. osób nie ulegając wzrostowi pomimo oddziaływania czynnika demograficznego. Wzrostowi liczby osób bezrobotnych w dużym stopniu zapobiegły realizowane programy na rzecz osób bezrobotnych przez Urząd Pracy.

Bezrobocie i populacja bezrobotnych miasta Sandomierza zarejestrowanych w urzędzie charakteryzuje się następującymi cechami:

- bezrobocie dotyka częściej kobiety. Stanowią one 53,5% ogółu zarejestrowanych;
- świadczenia z Urzędu Pracy pobiera:

- ✓ zasiłek dla bezrobotnych 6,3% (126 osób)
- ✓ zasiłek lub świadczenie przedemerytalne 23,8% (286 osób)

- bezrobocie dotyka częściej ludzi młodych i tak bezrobotni w wieku:

- ✓ 18- 24 lat to 413 osób (20,7%)
- ✓ 25- 34 lat to 6344 osób (31,7%)

Łącznie stanowią oni połowę bezrobotnych w naszym mieście.

- coraz więcej osób bezrobotnych posiada wyższe wykształcenie- aktualnie 185 osób tj. 9,2 %. Jednak w dalszym ciągu bezrobocie dotyka mieszkańców miasta słabiej

wykształconych. Bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz podstawowym to 1022 osoby (51,2%)

- wśród bezrobotnych występuje zjawisko tzw. długotrwałego bezrobocia tj. pozostawanie bez pracy powyżej 12 miesięcy. Liczba takich osób wynosiła 1143 osób tj. 57,2%.

Tabela 12. Bezrobocie w Powiecie Sandomierskim- stan na 31. 03. 2004r.

Miasto lub gmina	Liczba bezrobotnych		Absolwenci	Zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	Bezrobotni z prawem do zasiłku	Bezrobotni w wieku 18- 44 lat	Pozostający bez pracy ponad 12 m-cy
	Ogółem	Kobiet					
Sandomierz	2070	1098	129	62	149	1595	1164
Dwikozy	821	374	46	35	47	668	482
Klimontów	935	398	59	29	35	794	557
Koprzywnica	631	285	33	18	32	541	391
Łoniów	660	315	49	14	47	572	329
Obrazów	513	214	31	6	14	443	332
Samorzec	674	302	54	22	32	573	402
Wilczyce	314	137	17	7	7	271	192
Zawichost	442	213	27	13	19	355	250
Razem	7060	3336	445	206	382	5812	4099

Źródło: PUP Sandomierz- Internet.

3. SYTUACJA NA RYNKU PRACY

Głównymi przyczynami bezrobocia w naszym kraju- znajduje się to również bezpośrednie położenie na powiat sandomierski i miasto Sandomierz- są:

- trudna sytuacja gospodarcza kraju przejawiająca się zbyt niskim stopniem rozwoju gospodarczego;
- procesy restrukturyzacyjne dokonujące się w sferze gospodarki, jak również w sferze usług społecznych;
- trudna sytuacja budżetu państwa;
- niekorzystne warunki do rozwoju przedsiębiorczości;
- wyż demograficzny;
- sytuacja w rolnictwie, w tym w szczególności trudności w zbycie towarów;
- kontynuowanie procesów dostosowawczych Polski do Unii Europejskiej w zakresie społeczno- ekonomicznej.

Przyczyniają się do tego również zmiany zachodzące w procesie produkcji, stosowanych technologii, zmiany filozofii podejścia do pracy, jak również fakt powstawania, tworzenia się społeczeństwa informatycznego. Czynniki te powodują, iż bezrobocie stało się zjawiskiem trwałym w naszej rzeczywistości.

Bezrobocie oprócz samego faktu, iż dla części społeczeństwa brakuje pracy, a tym samym źródeł dochodu, niesie za sobą szereg negatywnych zjawisk społecznych będących wynikiem poszerzającej się skali ubóstwa, biedy. Stąd też społeczność lokalna winna podejmować takie działania, aby nie tworzyć enklaw z jednej strony bogactwa, a z drugiej biedy.

Ze względu na bliskość do obywatela oraz istniejący i funkcjonujący system pomocy społecznej najistotniejsze są dwie kwestie:

- problem aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- problem informacji obywatelskiej o usługach służb społecznych;

Aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym może być realizowana w ramach pracy socjalnej poprzez:

- ✓ zatrudnienie socjalne - regulowane ustawą o zatrudnieniu socjalnym;
- ✓ przeniesienie do dyspozycji ośrodków pomocy społecznej dotychczasowych robót publicznych, które będą zapewniać prace aktywizujące osobom w najtrudniejszej sytuacji (redystrybucję środków prowadzić będzie dalej powiatowy urząd pracy).
- ✓ problem informacji powinien zostać rozwiązany poprzez tworzenie sieci Gminnych Centrów Informacji, które mają udzielać obywatelom informacji o przysługujących uprawnieniach w zakresie polityki społecznej oraz stwarzać możliwość napisania podania, przejrzania internetowej oferty zatrudnienia, pomocy doradczej.

Duża rola samorządu to również działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, chociażby poprzez regulację systemu opłat lokalnych. Wydaje się, że bardzo pomocna byłaby tu realizacja opracowanej, czy też konsekwentne wdrożenie opracowanej strategii rozwoju. Bez determinacji w tym zakresie bezrobocie w gminie będzie zjawiskiem trwałym.

Również istotnym akcentem jest dzielenie się pracą, swoista solidarność społeczna. Pracą, której ubywa winno obdzielać się jak największą liczbę mieszkańców gminy, dając szansę uzyskiwania dochodu większej liczbie osób, co w konsekwencji zapobiegnie powstaniu negatywnych skutków bezrobocia i będzie dawała szansę powstania społeczeństwa obywatelskiego gminy

CZĘŚĆ 3

STREFA SPOŁECZNA

1. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA TERENU

Sandomierz zamieszkuje 25 984 osoby, w tym 12 166 mężczyzn i 13 818 kobiet. Gęstość zaludnienia wynosi 878 osób/km². ludność powiatu sandomierskiego wynosi 85 858 mieszkańców, co stanowiło blisko 6,5% ogólnej liczby mieszkańców województwa świętokrzyskiego oraz około 0,22% mieszkańców kraju.

Wskaźnik gęstości dla powiatu (127 osób na 1 km²) jest wyższa od średniej krajowej (123,6 osoby/ km²) oraz wojewódzkiej (112,9 osoby/ km²).

Równocześnie powiat Sandomierski posiada jeden z wyższych wskaźników gęstości zaludnienia na 1 km² wśród powiatów województwa świętokrzyskiego (5 miejsce wśród powiatów województwa).

Gminą z terenu powiatu sandomierskiego posiadającą najwyższy wskaźnik gęstości zaludnienia na 1 km² jest Gmina Sandomierz (958,9 osoby). W miastach wchodzących w skład powiatu mieszka 37,09% ludności powiatu.

Struktura ludności według podziału na podstawowe grupy wiekowe wskazuje na 23,63% udział ludności wieku przed produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu. Wydział ten jest nieznacznie wyższy od średniej krajowej wynoszącej 23,2% oraz wojewódzkiej- 23,2%. Łącznie na terenie powiatu sandomierskiego mieszka 20 288 osób w wieku produkcyjnym. Udział ludności w wieku produkcyjnym wynoszący 59,32% (50 931 osób) jest niższy od średniej krajowej (61,9%) oraz wojewódzkiej (60,4%). W 2001 roku powiat zamieszkiwało

¹ dane rocznik statystyczny GUS Kielce 2003 r.

14 639 osób w wieku produkcyjnym. Negatywnym zjawiskiem jest natomiast stosunkowo wysoki udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców (17,05%). Jednak należy zauważyć, iż w stosunku do roku 1995 udział osób w wieku produkcyjnym wzrósł o 0,06%.

Tabela 10. Dane demograficzne- na 1000 mieszkańców

Wyszczególnienie	Ludność w wieku produkcyjnym	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Przyrost naturalny	Gęstość zaludnienia na 1km ²
	na 1000 mieszkańców				
Polska	619,2	5,05	9,53	0,13	123,6
Województwo	603,8	5,26	9,37	- 0,82	112,9
Powiat sandomierski	593,2	5,26	9,15	-1,42	127,0
Gmina Sandomierz	633,4	5,34	8,23	-0,07	958,9
Gmina Dwikozy	594,4	4,22	8,13	- 2,74	111,7
Gmina Klimontów	562,0	6,63	9,44	- 3,37	89,7
Gmina Koprzywnica	557,7	5,07	12,06	0,55	105,4
Gmina Łoniów	589,8	5,10	9,15	- 1,44	87,9
Gmina Obrazów	583,5	4,43	9,44	0,14	97,3
Gmina Samborzec	581,0	6,14	10,23	- 1,72	108,7
Gmina Wilczyce	560,3	4,45	9,39	- 3,21	57,8
Gmina Zawichost	548,7	5,13	8,29	- 5,73	63,2

Tabela 11. Charakterystyka ludności według grup wiekowych.

Wyszczególnienie	Ludność w wieku przedprodukcyjnym ogółem	Ludność w wieku produkcyjnym ogółem	Ludność w wieku poprodukcyjnym ogółem
	w %		
Polska	23,22	61,92	14,86
Województwo	23,19	60,38	16,43
Powiat sandomierski	23,63	59,32	17,05
Gmina Sandomierz	22,97	63,34	13,69

Źródło: GUS- Internet

Ważnym miernikiem charakteryzujących przebieg procesów demograficznych jest saldo migracji stałej. Dla powiatu sandomierskiego saldo to w 2001r. wykazywało wartości ujemne (odpływ -60 mieszkańców) świadczące o odpływowym charakterze tego obszaru. Łącznie w 2001r. zanotowano napływ do powiatu 917 osób oraz odpływ 977 osób. Wskaźnik migracji stałej na 1000 mieszkańców (wynoszący -0,7 osoby) jest zdecydowanie wyższy od średniej wojewódzkiej (- 1,8 osoby).

2. STRUKTURA ZATRUDNIENIA LUDNOŚCI

Na terenie powiatu sandomierskiego w gospodarce narodowej (pracujący poza rolnictwem indywidualnym, według miejsca pracy, bez jednostek osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, spółek cywilnych, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób, zatrudnione były 11002 osoby.

W stosunku do 1995 roku liczba osób zatrudnionych w gospodarce narodowej zmniejszyła się o 1474 osób (spadek o 11,8%).

Na podstawie danych o zatrudnieniu można określić charakter i wielkość podmiotów gospodarczych zajmujących się na terenie gminy lub powiatu. W tym celu powiat sandomierski i inne powiaty, zostały ze sobą porównane wskaźnikiem liczby pracujących w gospodarce narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Dla powiatu sandomierskiego wynosi on 216 osób i jest niższy o około 117 osób od analogicznego wskaźnika dla kraju.

Z powyższych danych wynika, iż znacząca część mieszkańców zatrudniona jest w rolnictwie, małych podmiotach gospodarczych prowadzących swoją działalność na terenie powiatu. Część osób zatrudniona jest również w podmiotach zlokalizowanych poza obszarem powiatu.

W 2001 roku spośród pracujących w gospodarce narodowej 27,1% (2983 osób) zatrudnionych było w podmiotach zakwalifikowanych do sekcji przemysł, 17,9% (1973 osób)- edukacja, 11,3% (1239 osób) – handel i naprawy, 0,7% (75 osób) – rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, 16% (1973 osób) – ochrona zdrowia i opieka społeczna. Udział osób zatrudnionych w podmiotach zakwalifikowanych do sekcji transport, gospodarka magazynowa i łączność

dla powiatu sandomierskiego wyniósł 6% przy 7,2% dla całego województwa świętokrzyskiego.

Tabela 13. Pracujący w gospodarce narodowej¹

Wyszczególnienie	Pracujący ogółem	Pracujący - kobiety
	1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.	
Polska	333,4	162,3
Województwo	274,5	134,6
Powiat sandomierski	216,0	112,1
Gmina Sandomierz	451,8	222,6
Gmina Dwikozy	165,2	79,4
Gmina Klimontów	92,8	558,2
Gmina Koprzywnica	91,2	60,2
Gmina Łoniów	74,7	47,7
Gmina Obrazów	70,1	48,3
Gmina Samborzec	54,7	34,5
Gmina Wilczyce	56,9	42,8
Gmina Zawichost	150,4	78,8
Powiat opatowski	218,5	114,0
Powiat jędrzejowski	204,4	101,7
Powiat włoszczowski	249,1	116,4

¹ - poza rolnictwem indywidualnym, według miejsca pracy, bez jednostek osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, spółek cywilnych, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób;

3. ASPEKTY EKONOMICZNE

Powiat sandomierski to region o charakterze rolniczym. Uprawa roli, sadownictwo i hodowla pozostają nadal podstawową gałęzią gospodarki dla wielu gmin powiatu sandomierskiego. Powiat sandomierski jest powiatem o niskim stopniu uprzemysłowienia. Do największych zakładów działających na terenie miasta Sandomierza należą:

- Pilkington Sandoglass
- Pilkington Automotiv
- Dossche

W systemie REGON zarejestrowanych jest 5450 podmiotów gospodarki narodowej z czego 5212 należało do sektora prywatnego (95,6%).

Jeśli chodzi o formy prawne podmiotów działających na terenie powiatu, to działalność osób fizycznych (na własny rachunek) stanowiła dominującą formę prawną podmiotów (4289 podmiotów – 78,7%). Na terenie powiatu działało również: 154 spółek prawa handlowego, 9 przedsiębiorstw państwowych oraz 42 spółdzielnie.

Wskaźnik ilości podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON przypadających na 1000 mieszkańców osiąga dla powiatu sandomierskiego niski poziom (63,45), tak w porównaniu do województwa (72,44) oraz kraju (87,8).

Do gmin z terenu powiatu posiadających niski wskaźnik poziomu podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON należy przede wszystkim wymienić Gminę Wilczyce (34,6 podmiotów na 1000 mieszkańców) oraz Gminę Łonów (37,5 podmiotów na 1000 mieszkańców). Natomiast gminą o najwyższym wskaźniku liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON przypadających na 1000 mieszkańców jest Gmina Sandomierz (111, 6 podmiotów).

Tabela14. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON na 1000 mieszkańców.

Wyszczególnienie	Jednostki zarejestrowane w systemie REGON ogółem	
	ogółem	Na 1000 mieszkańców
Polska	3,392,268	87,81
Województwo	95,591	72,44
powiat sandomierski	5,448	63,5
Gmina Sandomierz	3,032	111,6
Gmina Dwikozy	414	43,7
Gmina Klimontów	362	40,7
Gmina Koprzywnica	309	42,4
Gmina Łoniów	287	37,5
Gmina Obrazów	293	41,9
Gmina Samborzec	367	39,5
Gmina Wilczyce	140	34,6
Gmina Zawichost	244	48,2
powiat opatowski	3,166	53,5
powiat jędrzejowski	5,307	57,6
powiat włoszczowski	2,545	52,9
powiat pińczowski	2,772	63,4

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Świętokrzyskiego 2002 – WUS w Kielcach

4. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA

Ocena potencjału rozwojowego poszczególnych powiatów jest od kilku lat przedmiotem badań i analiz prowadzonych przez instytucje monitorujące rozwój regionalny w Polsce oraz działalność samorządu terytorialnego. Do podmiotów posiadających największe doświadczenie w takich badaniach należy zaliczyć Centrum Badań Regionalnych w Warszawie oraz Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w Gdańsku. Wspomniane instytucje tworzą od kilku lat rankingi przedstawiające między innymi potencjał rozwojowy powiatów oraz ich atrakcyjność inwestycyjną.

W rankingu opracowanym przez IBnGR Sandomierz zakwalifikowany został do klasy B (miasta o wysokiej atrakcyjności). Do czynników mających wpływ na atrakcyjność inwestycyjną zaliczono możliwości wypoczynkowe (klasa A), jakość rynku pracy (klasa A) oraz jakość infrastruktury technicznej (klasa B). Dobrze oceniono chłonność lokalnego rynku (klasa C) oraz istniejącą infrastrukturę otoczenia biznesu (klasa C), klimat społeczny (klasa D), aktywność marketingową (klasa D) oraz skuteczność transformacji gospodarczej (klasa D). Najgorzej natomiast oceniono dostępność komunikacyjną - poniżej klasy D (E, F, G).

ROZDZIAŁ III

1. ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTUACJI NA DANYM OBSZARZE

1. Celowość zadań planowanych do realizacji

Głównym celem rozwoju gminy Sandomierz jest:

- **zapewnienie mieszkańcom wysokiego poziomu życia poprzez wpływ na tworzenie miejsc pracy i dogodnych warunków zamieszkania, ochronę zdrowia i bezpieczeństwa oraz zwiększenie dostępu do edukacji, kultury i sportu.**

Cel główny przekłada się na cele strategiczne, a te na cele cząstkowe:

1. cel strategiczny I – wspieranie przedsiębiorczości na terenie gminy,
w szczególności poprzez aktywizację lokalnych zasobów oraz:

- a.** budowę dróg
- b.** bezpośrednie inwestycje w infrastrukturę techniczną,
- c.** dążenie do jak najpełniejszego wykorzystania naturalnego potencjału miasta przy rozwijaniu turystyki jako priorytetowego kierunku rozwoju,
- d.** kształtowanie w społeczności lokalnej aktywnej, przedsiębiorczej postawy
- e.** rozwój instytucji otoczenia biznesu
- f.** pozyskiwanie inwestorów
- g.** stymulowanie tworzenia nowych firm przez osoby zagrożone bezrobociem

2. cel strategiczny II – poprawa warunków życia mieszkańców poprzez ochronę zdrowia, zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i socjalnego, edukację i oświatę oraz tworzenie korzystnych warunków mieszkaniowych, w szczególności poprzez:

- a. podjęcie skoordynowanych działań do wdrożenia programów profilaktycznych w ochronie zdrowia,
- b. zwiększenie dostępu do specjalistycznej opieki zdrowotnej poprzez dotacje celowe dla szpitala na zakup aparatury medycznej,
- c. pomoc dla niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej wypełniających zadania własne gminy w ochronie zdrowia poprzez ustalenie preferencyjnych stawek czynszowych oraz pomoc w modernizacji lokali,
- d. promocja zachowań prozdrowotnych wśród mieszkańców miasta,
- e. intensyfikacja działań w celu organizowania czasu wolnego młodzieży jako element zapobiegania patologii zachowań,
- f. wspieranie organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych,
- g. wspieranie działań ograniczających zjawisko bezrobocia jako elementu patologii społecznych,
- h. rozwój budownictwa mieszkaniowego,
- i. rozwój funkcji edukacyjno – oświatowych,
- j. doskonalenie nowatorskich form i metod kształcenia i wychowania,
- k. rozwój współpracy placówek oświatowych z ośrodkami akademickimi.

3. cel strategiczny III – ochrona środowiska przyrodniczego i kształtowanie ład przestrzennego poprzez:

- a. poprawę stanu środowiska naturalnego,
- b. dbanie o ład przestrzenny i jego funkcjonalność dla mieszkańców.

4. cel strategiczny IV – pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego oraz rozwój turystyki, kultury, kultury fizycznej i sportu poprzez:

- a. zachowanie stanu dziedzictwa kulturowego oraz jego rewaloryzację,
- b. wykreowanie miasta jako centrum ośrodka turystycznego i rekreacyjnego oraz kulturalnego,
- c. szeroka promocja zasobów dziedzictwa kulturowego,
- d. intensyfikacja działań na rzecz podniesienia aktywności kulturalnej mieszkańców,

e. usunięcie zaszłych działań mających negatywny wpływ na stan dziedzictwa kulturowego

Niezbędne w tym momencie jest uwzględnienie wewnętrznych czynników mających wpływ na rozwój Miasta, jej mocnych stron, potencjału rozwojowego oraz zidentyfikowanie ewentualnych zagrożeń.

- **Identyfikacja mocnych i słabych stron Gminy Sandomierz**

2. POŁOŻENIE, ŚRODOWISKO NATURALNE

mocne strony	słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Sandomierz jako miasto powiatowe - Oddalenie od miasta wojewódzkiego - Położenie przy drodze krajowej nr 77, - Zmniejszenie emisji plynów do atmosfery – kotłownie gazowe, olejowe - Niezagrożone środowisko przyrodnicze przy braku większych zakładów przemysłowych - Urozmaicone środowisko naturalne, sąsiedztwo Gór Pieprzowych - Położenie nad Wisłą, - Kojarzenie Sandomierza jako ważnego ośrodka turystycznego i krajobrazowego 	<ul style="list-style-type: none"> - Niska świadomość mieszkańców o potrzebie ochrony środowiska naturalnego - Degradacja środowiska wynikająca ze zbyt małego skanalizowania miasta, niektóre szamba mogą być źródłem zanieczyszczeń wód podziemnych - Oddalenie od głównych szlaków komunikacyjnych Polski, - Położenie Starego Miasta na lessowej skarpie, co powoduje osuwanie się skarpy, - Niezagospodarowane nabrzeże Wisły, - Zdegradowane tereny Wąwozu Piszczele położonego niemal w centrum Starego Miasta, - Słabo zagospodarowany Park Miejski, wymagający remontu, przeprowadzenia

	<p>inwentaryzacji drzewostanu i rewitalizacji.</p> <p>- Brak linii kolejowej z połączeniami pasażerskimi z głównymi miastami Polski,</p>
--	--

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA, GOSPODARKA KOMUNALNA

mocne strony	słabe strony
<p>- Dobrze rozwinięta sieć telefoniczna,</p> <p>- Wysoki stopień zgazyfikowania miasta,</p> <p>- Dobra jakość usług komunalnych,</p> <p>- Nowa oczyszczalnia ścieków o dużym potencjale i możliwości podłączenia kolejnych dzielnic a nawet odbiorców z sąsiednich miejscowości,</p>	<p>- Dość niski standard nawierzchni dróg,</p> <p>- Zły stan techniczny zasobów mieszkaniowych i brak mieszkań socjalnych,</p> <p>- Budynki zabytkowe wymagają remontu</p> <p>- Zbyt mały dostęp do Internetu</p> <p>- Konieczność wymiany starej sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie Starego Miasta grożącej, w przypadku powstania nieszczelności, tworzeniem się zapadlisk a nawet osuwaniem skarpy,</p>

GOSPODARKA, ROLNICTWO

mocne strony	słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Specjalizacja w produkcji sadowniczej i warzywniczej, - Istnienie rezerwowej siły roboczej, - Korzystne warunki glebowe, - Duże zaplecze produkcji owocowo – warzywniej dla przetwórstwa, - Korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, - Istnienie największej w tej części Polski Giełdy Rolno-Ogrodniczej, - Funkcjonowanie zakładów przemysłowych o charakterze rozwojowym, - Posiadanie terenów pod inwestycje sektora przemysłu, 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak nowych inwestorów z zewnątrz, - Rozdrobnienie gospodarstw, - Brak alternatywy w aktywizacji zawodowej ludności wiejskiej poza rolnictwem, - Brak przechowalnictwa płodów rolnych , - Brak zakładów przetwarzających płody rolne,

KULTURA, SPORT, TURYSTYKA

mocne strony	słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Posiadanie zespołu staromiejskiego ciekawych całości wpisanego do rejestru zabytków, - Występowanie cennych zabytków i walorów wypoczynkowych oraz krajobrazowych, - Możliwość współpracy w zakresie turystyki z sąsiednimi gminami, 	<ul style="list-style-type: none"> - Niedostateczna liczba imprez kulturalnych, szczególnie o szerszym zasięgu promujących Sandomierz, - Zbyt mała baza noclegowa, szczególnie dla mniej zamożnych turystów, a także dla dzieci i młodzieży szkolnej, - Słabo rozwinięta infrastruktura

<ul style="list-style-type: none"> - Organizacja festiwalu muzyki, - Posiadanie nowoczesnej krytej pływalni oraz hali sportowej, - Wolne tereny rekreacyjne do zagospodarowania, - Dobre warunki do wędkarstwa, - Wytyczone szlaki i ścieżki rowerowe, - Istnienie klubów sportowych, stowarzyszeń kulturalnych, działalność kulturalna nieformalnych grup środowiskowych, 	<ul style="list-style-type: none"> turystyczna, - Niedobór środków finansowych na inwestycje w infrastrukturę turystyczną, - Basen odkryty wymagający remontu i rozbudowy, - Zły stan techniczny stadionu sportowego, - Zły stan boisk sportowych przy szkołach miejskich, - Brak sal gimnastycznych przy szkole podstawowej nr 2, - Niewystarczająca współpraca z zagranicą, - Niewystarczająca promocja regionu i miasta (m.in. ograniczone możliwości strony internetowej w sensie jego promocji), - Brak wielofunkcyjnej sali widowiskowej.
--	--

WARUNKI SOCJALNO - BYTOWE, POTENCJAŁ LUDZKI

mocne strony	słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Dobrze rozwinięta i funkcjonująca sieć szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, - Odpowiednia liczba przedszkoli, - Współpraca ze szkołami wyższymi – możliwość kształcenia na poziomie wyższym (w mieście działają cztery 	<ul style="list-style-type: none"> - Systematyczny wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej, - Powiększenie się różnic w dochodach ludności, - Ubożenie mieszkańców, malejący wpływ podatków, - Wysoki poziom bezrobocia,

wyższe uczelnie), - Walka z alkoholizmem i narkomanią,	- Brak miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych, - Brak przedszkola i szkoły specjalnej lub integracyjnej przystosowanej dla dzieci niepełnosprawnych,
--	--

BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I SPOŁECZNE

mocne strony	słabe strony
<p>- Właściwe rozmieszczenie i ilość przychodni funkcjonujących w podstawowej opiece zdrowotnej,</p> <p>- Efektywny model funkcjonowania placówek opieki zdrowotnej w formie niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej,</p> <p>- Właściwa organizacja i nadzór nad realizacją programu rozwiązywania problemów alkoholowych i świetlic terapeutycznych,</p> <p>- Właściwy system współpracy Urzędu Miasta z organizacjami typu Caritas, PCK w kierunku ograniczenia sfery ubóstwa,</p> <p>- Dobrze zorganizowany system pomocy osobom niepełnosprawnym - W.T.Z, Środowiskowy Dom Samopomocy, Stowarzyszenie „Radość Życia”.</p>	<p>- Brak jasno sformułowanej polityki zdrowotnej miasta jako zadania własnego gminy,</p> <p>- Brak skutecznie wdrożonych programów profilaktycznych w zakresie ochrony zdrowia (profilaktyka raka szyjki macicy, prostaty, przewlekłej choroby płuc, itd.,</p> <p>- Narastanie zjawisk patologii zachowań wśród młodzieży szkolnej – narkomania, przemoc psychofizyczna, nadużywanie alkoholu.</p>

3. SZANSE ROZWOJU GMINY

Szanse rozwoju Gminy Sandomierz wiążą się z :

- *Rozwojem turystyki,
- *Wzrostem liczby turystów przyjeżdżających do Sandomierza, w tym z pobytem dłuższym niż jeden dzień,
- *Integracją europejską, która stworzyła możliwości pozyskania środków pomocowych,
- *Dopływem zachodniego kapitału i technologii,
- * Rozwojem ekologicznego rolnictwa,
- *Rozwojem agroturystyki w okolicach Sandomierza,
- *Rozwojem giełdy rolno – ogrodniczej,
- *Rozwojem i powszechnością edukacji na poziomie wyższym,
- *Promocją przedsiębiorczości,
- *Promocją funduszy funkcjonalnych dla przedsiębiorców i rolników,
- * Zwiększeniem dostępności do Internetu.
- * Pozyskaniem terenów pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne i wielorodzinne,
- * Wybudowaniem dróg miejskich w rejonie Zarzekowic i Koćmierzowa (dojazd do przyszłych terenów pod budownictwo mieszkaniowe, bazy i składy budowlane od strony ul. Lwowskiej), ul. Holowniczej od Trześniowskiej (przez „Gęsią Wólkę”) pod tereny baz przemysłowych oraz składy budowlane, od węzła „Sandomierz” (ul. Zawichojńska) przez Kamień Plebański obok Oczyszczalni Ścieków do ul. Przemysłowej, od węzła „Sandomierz” do ul. Kościuszki – dla powstania równych terenów pod budownictwo mieszkaniowe.

4. ZAGROŻENIA ROZWOJU GMINY

Zagrożenia rozwoju w latach 2004 - 2006 to przede wszystkim :

- zahamowanie niezbędnych reform pozwalających na zmiany nieefektywnej struktury polskiej gospodarki,
- Drogie kredyty, trudny dostęp do kredytów preferencyjnych, w sumie brak efektywnego systemu pożyczkowo – kredytowego,
- Niska siła nabywcza społeczeństwa,
- Duża niepewność działania wynikającego z wielu zmian gospodarczych, społecznych i politycznych,
- Brak sprawnego systemu aktywizacji bezrobotnych,
- Niebezpieczeństwo niepełnego wykorzystania szans jakie dają środki UE, wynikające m.in. z braku środków na udział własny oraz środków budżetowych na przygotowywanie projektów, co uniemożliwia szybkie złożenie wniosków,
- Niedostateczny postęp w reformowaniu finansów publicznych i nadmierny wzrost obciążeń podatkowych,
- Przenoszenie przez państwo na gminy więcej zadań bez zabezpieczenia odpowiedniej ilości środków,
- Zbyt niski wzrost gospodarczy dla zapewnienia odpowiedniego tempa tworzenia miejsc pracy,
- Brak dostatecznej promocji Miasta.

Zdefiniowanie celu głównego, a tym samym celów strategicznych oraz częściowych pozwolą w dalszej części niniejszego opracowania na dokładne określenie zadań służących rozwojowi lokalnemu.

5. LISTA ZADAŃ

Lista zadań do realizacji w bezpośredniej bądź dalszej przyszłości powstała na podstawie analizy celów rozwoju Gminy Sandomierz, jej mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń. Zadania te, pogrupowane tematycznie, a w dalszej części opracowania ułożone według kryterium ważności, rozwiązywane będą poprzez realizację konkretnych projektów inwestycyjnych. Dla każdego projektu realizowane w latach 2004 – 2006 określone zostaną ramy czasowe jego realizacji, a także źródła finansowania, oczekiwane rezultaty oraz instytucje odpowiedzialne za wprowadzenie projektu w życie.

Zadania służące realizacji Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Sandomierza na lata 2004 – 2006 zostały podporządkowane zdefiniowanym wcześniej celom cząstkowym. W ramach każdego z nich projekty zostały uszeregowane według kryterium ważności:

cel strategiczny I – wspieranie przedsiębiorczości:

1. uzbrojenie w infrastrukturę techniczną terenów przeznaczonych pod przemysł i usługi produkcyjne,
2. przebudowa i modernizacja części układu komunikacyjnego
 - 2.1. budowa drogi od ul. Lwowskiej, Zarzekowice do Pilkington Polska,
 - 2.2. budowa drogi od ul. Holowniczej do ul. Trześniowskiej przez „Gęsią Wólkę”,
 - 2.3. modernizacja drogi dojazdowej do Gieldy Sandomierskiej przez Kamień Plebański,
 - 2.4. budowa drogi łączącej ul. Zawichojską od węzła „Sandomierz” z ul. Kościuszki.
3. przeznaczenie nowych terenów pod działalność gospodarczą,
4. rozwój instytucji otoczenia biznesu
5. rozwój organizacji pozarządowych wspierających rozwój gospodarczy

***cel strategiczny II** - poprawa warunków życia mieszkańców Sandomierza:

1. rozwój budownictwa mieszkaniowego:

- budowa domów wielorodzinnych w systemie czynszowym,
- budowa mieszkań socjalnych,
- uzbrajanie w infrastrukturę techniczną terenów przeznaczonych pod budownictwo jedno- i wielorodzinne,
- wyposażenie w infrastrukturę techniczną ulic: Lwowskiej, Holowniczej, Trześniowskiej, Zawichojskiej, Kościuszki.

2. poprawa dostępności placówek oświatowych:

- modernizacja szkół podstawowych i gimnazjum,
- modernizacja przedszkolnych placówek oświatowych,
- modernizacja infrastruktury służącej bezpiecznemu dotarciu do szkoły,
- poprawa dostępności do placówek kształcenia specjalnego,
- podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa,
- wyposażenie i unowocześnienie pracowni komputerowych,
- stworzenie nowoczesnych laboratoriów i pracowni dydaktycznych,
- budowa lub modernizacja sal gimnastycznych przy miejskich placówkach oświatowych,
- podniesienie poziomu znajomości języków obcych,
- doksztalcanie i doskonalenie zawodowe nauczycieli.

3. ochrona zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców:

- stworzenie warunków dla specjalistycznej opieki zdrowotnej.

***cel strategiczny III-** ochrona środowiska przyrodniczego i kształtowanie ładu przestrzennego:

1. rozwój skanalizowania i zwodociągowania oraz modernizacja istniejącej infrastruktury sanitarnej,

2. rozbudowa i modernizacja kanalizacji deszczowej,

3. ochrona czystości i estetyki otoczenia życia mieszkańców,

4. budowa zakładu utylizacji odpadów,

5. zagospodarowanie i modernizacja terenów zielonych,

6. renowacja Parku Miejskiego i inwentaryzacja jego drzewostanu,

7. zagospodarowanie terenów nad Wisłą (Bulwar Piłsudskiego),
8. zagospodarowanie terenów Parku Piszczele,
9. utrzymanie w należytym porządku Gór Pieprzowych i Doliny Wisły,
10. stworzenie systemu informacji miejskiej obejmującego oznakowanie miasta, informacje na temat dojazdów i dojść do obiektów zabytkowych, punktów widokowych czy też różnego rodzaju instytucji publicznych.

***cel strategiczny IV** – pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego oraz rozwój sportu i rekreacji:

1. zwiększenie dostępności sportowej i rekreacyjnej dla mieszkańców Miasta i regionu poprzez budowę kompleksu sportowego o znaczeniu ponadregionalnym i krajowym:
 - budowa lub modernizacja istniejącego stadionu lekkoatletycznego,
 - rozbudowa i modernizacja bazy Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji,
 - modernizacja basenu odkrytego,
 - modernizacja i doposażenie boisk miejskich;
2. uzupełnianie i powiększanie księgozbioru biblioteki miejskiej,
3. odnowa i odświeżenie wizerunku Starego Miasta,
4. przystosowanie obiektów turystycznych, kulturalnych i sportowych dla potrzeb osób niepełnosprawnych,
5. modernizacja świetlicy w rejonie przyszpitalnym i w Kamieniu Plebańskim.

Uszeregowanie projektów według ich ważności dla rozwoju Gminy Sandomierz przedstawia się następująco:

1. rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej,
2. budownictwo mieszkaniowe (czynszowe i socjalne),
3. rozbudowa bazy sportowo – rekreacyjnej (m.in. stadion, basen odkryty, boiska przyszkolne...),
4. zagospodarowanie parku Piszczele,
5. zabezpieczenie skarpy Starego Miasta,

6. zagospodarowanie Bulwaru Piłsudskiego,
7. odnowa i odświeżenie wizerunku Starego Miasta,
8. renowacja Parku Miejskiego,
9. rozbudowa taniej bazy noclegowej i gastronomicznej,
10. przystosowanie Gór Pieprzowych dla turystów poprzez wytyczenie szlaków turystycznych i ścieżek edukacyjnych.
11. stworzenie systemu informacji miejskiej obejmującego oznakowanie miasta, informacje na temat dojazdów i dojść do obiektów zabytkowych, punktów widokowych czy też różnego rodzaju instytucji publicznych.

Sprawą priorytetową na dzień dzisiejszy jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej oraz zadania związane z przebudową układu komunikacyjnego Miasta.

6. SYSTEM WDRAŻANIA

Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podniesieniem jego jakości. Proces jego wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu programu towarzyszyć będzie ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze.

Realizacja Planu Rozwoju Miasta uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych, jak i z funduszy strukturalnych. Biorąc pod uwagę prognozę dopuszczalnej wysokości zobowiązań w poszczególnych latach i wysokość środków jakie mogą być wydatkowane bezpośrednio z budżetu, możliwości finansowe Gminy wskazują, że na realizację przyjętych celów zabezpieczą 25% wkładu w stosunku do uzyskanych środków pieniężnych.

Za wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego odpowiedzialny będzie Urząd Miejski w Sandomierzu.

Zarządzanie

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Planu Rozwoju Lokalnego będzie pełnił specjalnie powołany zespół pracowników. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje m.in.:

- zapewnienia zgodności realizacji Planu z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych,
- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Planu,
- zapewnienie przygotowania i wdrażania planu działań w zakresie informacji i promocji Planu
- przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania Planu,
- zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach,
- dokonanie oceny po zakończeniu realizacji Planu.

Instytucja wdrażająca Plan Rozwoju Miasta

Urząd Miasta, jako instytucja wdrażająca Plan, odpowiedzialny będzie za:

- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne,
- bezpośrednia realizacja działań przewidzianych w Planie w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzoru nad wykonawcą pod kątem terminowości i jakości wywiązania się z zobowiązania,
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

7. SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

Monitoring wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego

Monitorowania wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego oraz poszczególnych elementów dokonywać będzie Komitet Monitorujący. W skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą: Burmistrz Miasta, Skarbnik, Koordynator Zespołu sporządzającego Plan Rozwoju Lokalnego, przedstawiciel Rady Miasta, przedstawiciel przedsiębiorców z terenu gminy, przedstawiciel instytucji oświatowych lub naukowych, a także członkowie grupy roboczej, zaangażowanej w sporządzanie Planu Rozwoju Lokalnego.

Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą raz na pół roku. Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Komitetu przez Sekretariat Komitetu. Funkcje Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełnić będzie Sekretariat Urzędu Miejskiego w Sandomierzu. Obowiązkiem Sekretariatu będzie zawiadamianie członków Komitetu o terminach posiedzeń oraz przygotowywanie na w/w posiedzenia szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji Planu Rozwoju Lokalnego w formie standardowego raportu monitorującego. Obowiązkiem Sekretariatu będzie także przygotowanie protokołów z posiedzeń Komitetu Monitorującego, zawierających ustalenia w/w posiedzeń i przesyłanie ich do członków Komitetu. Komitet Monitorujący analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całego Planu Rozwoju Lokalnego o aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i Planu z wcześniej zatwierdzonego założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem Planu, Komitet Monitorujący powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania (tzn. w styczniu 2007 i w styczniu 2014 r.) Komitet Monitorujący sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń Planu Rozwoju Lokalnego. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami Planu a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny do wglądu w Sekretariacie Urzędu Miasta.

Ocena i komunikacja społeczna.

Podstawowym warunkiem wiarygodności i skuteczności ewaluacji jest jej niezależność. Z warunku tego wynika konieczność utworzenia niezależnie organizacyjne od zespołów zaangażowanych w proces tworzenia i wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego komórki ewaluacyjnej w strukturze Urzędu Miasta, w skład której wchodziłby jeden lub więcej pracowników zajmujących się ewaluacją. Celem tej ewaluacji jest określenie faktycznych efektów zrealizowanych projektów w ramach Planu.

Pracownik komórki ewaluacyjnej do 31 stycznia każdego roku przygotowuje raport ewaluacyjny, dotyczący roku poprzedniego. W raporcie tym znajdują się w szczególności informacje o:

- skuteczności – kryterium to pozwala określić czy cele danego projektu (jak i całego planu) określone na etapie programowania zostały osiągnięte,
- efektywności – kryterium to porównuje zasoby finansowe zaangażowane przy realizacji projektu i Planu z rzeczywistości osiągnięciami projektu i Planu na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływani,
- użyteczności – kryterium to pozwala ocenić faktyczne efekty projektu i Planu na poziomie produktu, rezultatu i oddziaływania w nawiązaniu do wcześniej zdefiniowanych w Planie Rozwoju Lokalnego potrzeb i problemów.

W raporcie ewaluacyjnym zawarte będą także rekomendacje i proponowane zmiany w Planie Rozwoju Lokalnego. Raport ewaluacyjny będzie

konsultowany i omawiany z zespołami zaangażowanymi w powstanie i realizację Planu. Plan Rozwoju Lokalnego będzie aktualizowany uchwałą Rady Miasta na podstawie rekomendacji i propozycji zmian zawartych w raporcie ewaluacyjnym. Szczegółowe zasady wprowadzania korekt i aktualizowania planu powinna określić specjalna uchwała w sprawie Planu Rozwoju Lokalnego.

Władze samorządowe w trakcie wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego muszą znaleźć skuteczną metodę przekazywania informacji do otoczenia. Powinny także zwrócić baczną uwagę na sprawny system przyjmowania informacji z otoczenia, od partnerów społecznych.

Możemy wyróżnić dwa główne typy otoczenia społecznego, z którym władze miasta muszą się komunikować. Po pierwsze jest to otoczenie wewnętrzne, obejmujące pracowników urzędu, którzy uczestniczą bezpośrednio w administrowaniu miastem, ich wiedzę, motywację, umiejętności praktyczne, kompetencje interpersonalne, lecz także technologię i zasoby organizacji. Jest również otoczenie zewnętrzne. Otoczenie zewnętrzne bliższe obejmuje przede wszystkim ogół mieszkańców miasta, w tym jednak można wyróżnić szereg grup, organizacji, stowarzyszeń i instytucji czy przedsiębiorstw. Otoczenie zewnętrzne dalsze jest to faktyczne otoczenie gminy jako wspólnoty terytorialnej – sąsiednie gminy, struktury powiatowe, wojewódzkie i ogólnopństwowe.

Obszar działań w zakresie komunikacji dwustronnej i współpracy władz miasta Sandomierz ze społecznością lokalną to:

- informacja o postępach wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego – każdy mieszkaniec miasta będzie miał możliwość uzyskania informacji o aktualnym stanie prac wdrożeniowych Planu Rozwoju Lokalnego w siedzibie sekretariatu Urzędu Gminy, wraz z wglądem w dokumentację (raporty monitoringowe, raporty ewaluacyjne),
- możliwość udziału mieszkańców w posiedzeniach Komitetu Monitorującego (po wcześniejszym zgłoszeniu swojej obecności),

- podjęcie współpracy z mediami lokalnymi – podawanie informacji o wdrażanych projektach w mediach lokalnych przynajmniej raz w roku,
- informacje z prac Komitetu Monitorującego zamieszczane na stronie WWW.

Instytucja Zarządzająca zapewnia środki informacyjne i promocyjne w zakresie udzielonej pomocy z funduszy strukturalnych. Wykorzystywane środki informacyjne i promocyjne będą miały na celu przede wszystkim informowanie potencjalnych i faktycznych odbiorców pomocy o możliwościach wsparcia ze strony UE oraz informowanie opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy unijnej dla poszczególnych projektów i rezultatach tych działań.

Informowanie i promocja odbywać się będzie poprzez organizowanie szkoleń i konferencji na temat możliwości pozyskania środków unijnych. W prasie lokalnej i regionalnej, w telewizji i radiu regionalnym oraz w Internecie podawane będą systematycznie informacje na temat zaangażowania finansowego UE w realizację projektów oraz stanie zaawansowania realizacji zadań i ich efektów w ramach Planu. Sprawy związane ze środkami informacyjnymi i promocyjnymi stosowanymi przez Państwa Członkowskie odnośnie pomocy z funduszy strukturalnych reguluje Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 1159/2000.

Spis tabel:

Tabela 1. Statystyka stałych mieszkańców według wieku i płci	8
Tabela 2. Procentowy udział poszczególnych kierunków wiatru-	13
stacja meteorologiczna Sandomierz	13
Tabela 3. Procentowy udział częstości poszczególnych prędkości wiatru-	14
stacja meteorologiczna Sandomierz	14
Tabela 4. Średnie miesięczne temperatury powietrza i miesięczne sumy opadów ..	14
Tabela 5. Infrastruktura techniczna w mieście	28
Tabela 6. Oczyszczalnie ścieków komunalnych w Sandomierzu.....	339
Tabela 7. Oczyszczalnie ścieków przemysłowych w Sandomierzu	40
Tabela 8. Wykaz zabytków i dóbr kultury znajdujących się na terenie Sandomierza.	43
Tabela 9. Charakterystyka dróg na terenie miasta Sandomierz w odniesieniu do Województwa Świętokrzyskiego.	53
Tabela 10. Dane demograficzne- na 1000 mieszkańców	60
Tabela 11. Charakterystyka ludności według grup wiekowych.....	61
Tabela 12. Bezrobocie w Powiecie Sandomierskim- stan na 31. 03. 2004r.	56
Tabela 13. Pracujący w gospodarce narodowej.....	63
Tabela 14. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON na 1000 mieszkańców.....	65

Spis map:

Mapa 1. Lokalizacja Sandomierza.....	7
Mapa 2. Lokalizacja zabytków Sandomierza.	19

Spis wykresów:

Wykres 1. Zużycie wody na mieszkańca	34
Wykres 2. Wydobywanie wody- ujęcie „Romanówka” w latach 2000- 2003	34
Wykres 3. Struktura wyposażenia mieszkań w systemy kanalizacyjne	36
Wykres 4. Zestawienie długości sieci wodnej i kanalizacji.....	37